

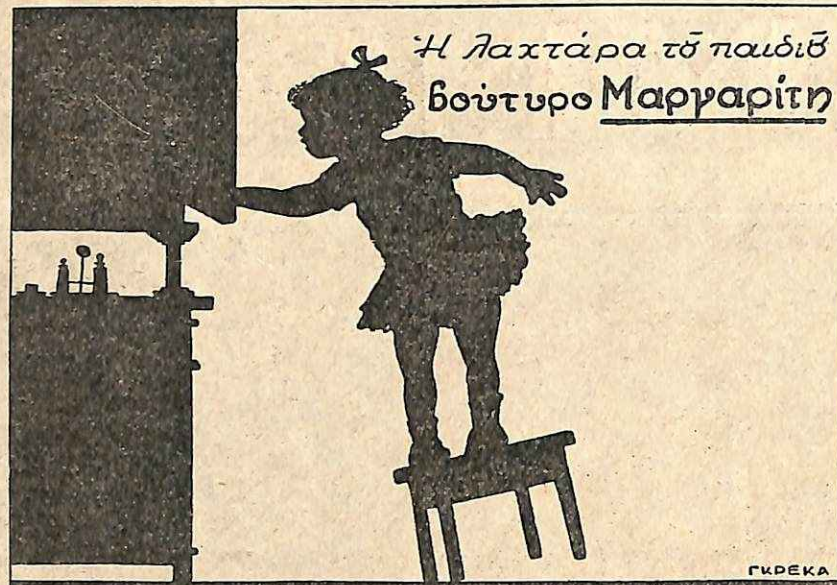
ΕΠΙΘΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

φ. τσίτση. 1928
ἀντιγραφή 88



Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΑΚΩΒΟΣ Ο ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΣ
Ἀντιγραφή Φ. Κόντογλου



Τό φρεσκότατο βούτυρο Μαργαρίτη πωλεῖται παντοῦ.
Παράρεται εἰς τὰ πλοῦσια λειβάδια τῆς Κερκύρας.
Δέν εἶναι κλειγμένο εἰς τενεκέδες

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικά καὶ Ἀποθεματικά Δρ. 1.193.000.000.—
Καταθέσεις (τῇ 30ῇ Ἰουνίου 1929) » 6.250.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
83 ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 ΜΑΙΔΕΝ ΛΑΝΕ
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύ-
σεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ
ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντος ὅρους.

Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προ-
θεσμία καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομί-
σματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἔ τιόκια.



ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΠΙΛΟΓΗ
ΨΑΛΤΗ Α.Ε.
ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΣΥΓΓΡΟΥ
Ἐπισκεφθῆτε
τὴν μεγάλην ἔκθεσιν Ἐπι-
πλῶν «Ψάλτη». Δὲν πω-
λοῦμεν εἰς πρατήρια ἀλλ'
ἀπευθείας ἐκ τοῦ Ἐργο-
στασίου πρὸς τὸν πελάτην.
Ἀποφεύγουμεν οὕτω τὰς
περιττὰς δαπάνας. Κερδί-
ξετε ὅμως αὐτὰς εἰς ποιό-
τητα ἐπιπλῶν.

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΛΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 22.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 1.522.076.50
ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
F I L I A L E S
Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα
Τράπεζα Τρικινίων — Τρίκαλα
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ
Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ
Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχ.
μὲ 7 ο/ο. — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
Τραπεζικὰς ἐργασίας



ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ



ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 76
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἔτησίᾳ Δρ. 200
Ἐξάμηνες 100
Τρίμηνες 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Λίρα 1

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ



Κ' ἂν ὅλα τ' ἄλλα φανε-
ρώματα τῆς πνευματικῆς
καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ
τόπου μας δὲν εἶχαν τὴ
δύναμιν νὰ πείσουν τοὺς
δύσκολους ὅτι μπορεῖ
στὰ σοβαρὰ νὰ γίνεται
λόγος γιὰ **ἐλληνικὴ
πραγματικότητα** ἰδιότυπη καὶ ξεχω-
ριστή, δημιουργημένη καὶ κατευθυνό-
μενη ἀπ' τὸν φυλετικὸ καὶ τὸν ἱστο-
ρικὸ παράγοντα, τὸ κομμουνιστικὸ
μας κίνημα, ὅπως γεννήθηκε καὶ ἐξε-
λίχθηκε ὡς τὰ σήμερα, θὰ ἔφτανε γιὰ
ν' ἀνατρέψῃ ὅλες τὶς προσπάθειες ποὺ
ἔγιναν κατὰ καιροὺς μὲ σκοπὸ νὰ εἰ-
ρωνευθοῦν αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν. Τὸ
ἐλληνικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα δὲν
ἔχει πούθεν τὸ ταῖρι του.

Δὲν πέρασαν πολλοὶ μῆνες ἀφ' οὗ
ὁ κομμουνισμὸς χαρακτηρίστηκε ἰδιώ-
νυμο ἀδίκημα, γιὰ νὰ πιαστοῦν μερι-
κὲς δεκάδες ἀνίδεων ἀνθρώπων καὶ νὰ
ριχτοῦν γιὰ χρόνια στὶς φυλακές, ὁ
ἓνας μὲ τὴν αἰτία πὼς μοίραζε προκη-
ρύξεις (μὲ ἡλίθιο περιεχόμενον, ἀνίκανες
νὰ συγκινήσουν καὶ τὸν πιὸ ἀπελ-
πισμένο, ἀψυχολόγητες καὶ ἀσύνταχτες,
οἰχτρὲς παρωδίες τῶν προκηρύξεων
ποὺ οἱ Ρώσοι μπολσεβίκοι, πρὶν ἀπ'
τὴν ἐπανάστασιν, κατὰ τὸ Τσαρικὸν
καθεστῶς, τὶς εἶχαν ἀνεβάσει σὲ λογο-
τεχνικὸ εἶδος), ἄλλος μὲ τὴν αἰτία πὼς
διατάραξε τὴν τάξιν (τρώγοντας ὑπο-
κοπανίες, τρέχοντας καὶ φωνάζοντας
«αἰσχος!») μαζὺ μὲ δυὸ-τρεῖς ἄλλους
μέσα σ' ἓνα ἄπειρο πλῆθος ἀδιαφόρων
μικροαστῶν μὲ ὑπερτροφικὰ ἀναπτυγ-
μένο τὸ ἐνστικτὸ τοῦ... εἶδους), ὁ τρι-

τος μὲ τὴν κατηγορίαν πὼς συνεδρίαζε
μ' ἄλλους μαζὺ, στὸ τάδε σπίτι «τοῦ
συνδικαλισμοῦ τῶν Ταμπουρίων ἄνευ
ἀδείας τῆς ἀστυνομίας» (συζητῶντας
γιὰ τὸ ὁργανωτικόν, τὸ ἐπαγγελματικόν,
τὸ μορφωτικόν, τὸ πολιτικόν, τὸ οἰκο-
νομικὸν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα τοῦ
Κόμματος, τοῦ τόπου καὶ τοῦ σύμπαν-
τος μέσα σὲ μιὰ πνιγρὴ ἀτμόσφαιρα
ποὺ ἄδικα ἀγωνίζεται νὰ ἀντικατα-
στήσῃ τὴ μυστικοπάθειαν καὶ τὴν σοβα-
ρότητα ποὺ εἶχαν παρόμοιες συνεδριά-
σεις τῶν Ρώσων ἐπαναστατῶν), κ' ὁ
πάρα πέρα μὲ ἄλλες τῆς ἴδιας βαρύ-
τητας κατηγορίες.

Παράλληλα μὲ τὸ νομοσχέδιον αὐτό,
ποὺ κανέναν δὲν πρόκειται νὰ σώσῃ,
γιατὶ κανένας δὲν κινδυνεύει, καὶ ποὺ
μόνο θὰ καταφύγῃ γὰ μεταβάλλῃ σὲ
κοινωνικὰ ἐρεῖπια μερικὸς ἀκίνδυνος
καὶ ἀπλοϊκὸς ἀνθρώπος καὶ σὲ
ἥρωες κατὰ ἄλλους ποὺ καὶ ἡ παραμι-
κρή τους ἀναγκαστικὴ θυσία εἶναι
ὄνειδος γιὰ τὸν κομμουνισμό, ἄρχισε
νὰ δουλεύῃ ἀκούραστα καὶ μὲ κέρδη
ἢ φάμπρικα τῶν ἀποκαλύψεων γύρω
ἀπ' τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα. Τὸ ἀνα-
γνωστικὸ κοινὸ ἀρχετῶν ἐφημερίδων
τροφοδοτεῖται, μῆνες τώρα, μὲ «ἐρω-
τες, μίση, φόνους, ἐγκλήματα, κατα-
σκοπεῖες» καὶ ἄλλα τερπνὰ πράγματα,
προωρισμένα νὰ... φωτίσουν τὸν ἑλ-
ληνικὸ λαόν. Κι' ὁ ἐλληνικὸς λαὸς δίνει
τὴν «ἐντιμὸν δραχμὴν» του, διαβάσει
τὶς ἀποκαλύψεις τῶν «πρώην κομμου-
νιστῶν ἡγετῶν» καὶ φτύνει τρεῖς φο-
ρὲς στὸν κόρφο του. Πολὺ μελαγχο-
λικὴ ἱστορία ἐνὸς τόπου, ὅπου τὸ
κράτος μὲ τὴν ὁργανωμένην του βίαν

καὶ ὁ τύπος μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴν του
προθυμίαν κυνηγοῦν ἓνα φᾶσμα ποὺ
τὸ σπουδαιότερόν του ἐγκλημα στάθηκε
τὸ ὅτι δημιούργησε τέτοιους «πρώην»
ἡγέτες. Γιατὶ καὶ τὸ νὰ εἶσαι «πρώην»
εἶναι μιὰ βαρεὶά κληρονομία, ποὺ ἄμα
δὲν σοῦ εἶναι μπορετὸ νὰ τὴ μεταχει-
ριστῇ καθὼς πρέπει, καλύτερα νὰ
σωπαίνῃς.

Τί συμβαίνει λοιπόν; Εἶναι τόσο
σοβαρὸ τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα στὸν
τύπο μας ὥστε νὰ δικαιολογῇ μιὰ τέ-
τοια παντοκρατία ὅλων τῶν ὕλικῶν καὶ
«πνευματικῶν» δυνάμεων τῆς Χώρας;
Ἡ μήπως καὶ ὁ τρόπος ἀκόμα ποὺ
ἀντιμετωπίζουν τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα
—ποὺ ὑπάρχει ἀναμφισβήτητα καὶ
στὸν τόπο μας μὰ ποὺ οὔτε καν ὑπο-
ψιάζεται τὸ Κ.Κ.Ε. τὸν τρόπο τῆς κα-
θοδήγησός του—εἶναι γνήσια ρωμείκος
καὶ ἀντάξιος τοῦ κομμουνιστικοῦ κινή-
ματος, τὸ ἴδιον τσαπατσούλικον, ἀψυ-
χολόγητος καὶ ἡλίθιος;

Δὲν πρόκειται νὰ κάνουμε τίποτε
ἀποκαλύψεις. Εἶναι τόσο ἀντιπαθη-
τικὸ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς φιλολογίας.
Εἴμαστε ἀπ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν
ὅτι δὲν θὰ ἔρραττε τὸν τόπο ἓνα θεω-
ρητικὰ καὶ πρακτικὰ σοβαρὸ κομμου-
νιστικὸν κίνημα. Ἰσα-ἴσα ποὺ θὰ
ἐσπρωχθεῖ σὲ μιὰ ζήτησιν καὶ σ' ἓναν
ἀγῶνα δημιουργικόν, ὅπου θὰ ζυγίζον-
ταν πολλὲς ἀξίες ἀνάξινες καὶ τῶν δύο
παρατάξεων. Φτάνουμε μάλιστα στὸ
σημεῖον νὰ πιστεύουμε ὅτι ἓνα σοβαρὸ
κίνημα κομμουνιστικὸν θὰ προκαλοῦσε
κι' ἓνα σοβαρὸ ἐθνικιστικὸν κίνημα, ποὺ
ποτέ τῆς δὲν τὸ γνώρισε ἡ Ἑλλάς.
Ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει οὔτε ἓναν θεω-

ρητικό του εθνικισμού, κι' έχει γιλιάρδες — όλους σχεδόν όσοι ξαίρουν ανάγνωση και γραφή — γιλιάρδες πρόχειρους ορίστε δεκάριων εθνικιστικών λόγων. Σήμερα τον ελληνικό εθνικισμό τον αντιπροσωπεύουν τα εύθυμα ανακοινωθέντα που κάθε τόσο δημοσιεύουν στις εφημερίδες οι «Εθνικές ενώσεις των εφέδρων» και οι «Εθνικοί φοιτητικοί σύλλογοι». Κι' αν συμβαίνει σε κανένα νέο ν' αποζητά με αγωνία μια λύση των ψυχικών του αμφιβολιών, αυτός είναι καταδικασμένος να μένει πάντα μετέωρος και ανικανοποίητος. Είναι τόσο αποκοσμητικός κι' ο κομμουνισμός κι' ο εθνικισμός που κυκλοφορούν. Έτσι, σιγά-σιγά στεγνώνει η ψυχή, στερεώνει το ένστικτο της κοινωνικότητας και ο άνθρωπος μεταβάλλεται σε χυδαίο άτομικιστή. Ένα σοβαρό κομμουνιστικό κίνημα θα ωφελούσε τον τόπο, μα τέτοιο κίνημα δεν υπάρχει δυστυχώς.

Σκοπός μας είναι να δοῦμε με όσο το δυνατό πιο αντικειμενικό φαινό το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα, να το παρακολουθήσουμε όχι σ' α μια πηγή σκανδάλων και σκοτεινών υποθέσεων, αλλά σ' ένα φανέρωμα της ελληνικής δυναμικότητας και νοοτροπίας, και να δώσουμε μιαν εικόνα τόσο της εξωτερικής του εμφάνισης όσο και της εσωτερικής του θεωρητικής λειτουργίας. Δεν θα κρίνουμε τον κομμουνισμό ως θεωρία, αλλά θα δείξουμε πώς αυτή η θεωρία «αφομοιώθηκε» από τους Έλληνες κομμουνιστές και τι διανοητική δημιουργήσε. Θέλουμε να δείξουμε τι έπαθε στην Ελλάδα μια κοινωνική θεωρία και δηλώνουμε πώς κάθε συμπέρασμα για την ίδια τη θεωρία θα είναι άδικο και ξένο προς το σκοπό μας.

Την ιστορία του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος μπορούμε να τη διαιρέσουμε σε δυο μεγάλες περιόδους, με διαχωριστική γραμμή τη δικτατορία του Παγκάλου. Η πρώτη περίοδος είναι περίοδος εξωτερικής ακμής ή δεύτερα, περίοδος εξωτερικής παρακμής. Έσωτερικά σ' όλη του τη ζωή το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα ήταν παρακμασμένο και υποφέρει από μιαν αγιάτρευτη κρίση. Η δικτατορία του Παγκάλου συμπύκναι και με το ξέσπασμα της θεωρητικής διαφωνίας σ' όλα τα κομμουνιστικά κόμματα. Τότε άρχισαν να κορώνουν μέσα στο ρωσικό κομμουνιστικό κόμμα και τη διεθνή οι συζητήσεις για τροτσισμό και λενινισμό.

Το Κ. Κ. Ε. ιδρύθηκε στη χώρα μας μετά τη ρωσική επανάσταση, χωρίς να έχουν προηγηθεί κοινωνικοί αγώνες όπως στα ευρωπαϊκά κράτη και σε μερικά απ' τα βαλκάνια. Ο παγκόσμιος πόλεμος με τη φρίκη του και την υποκρισία του, πρόσφατος άστατικό πνεύμα σ' όλον τον κόσμο, που διαρκώς ώσυνόταν, όσο πρόβαλλαν ένα ένα και τ' αποτελέσματά του. Μέσα σε μια τόσο νευρική εποχή ιδρύθηκε το κομμουνιστικό κόμμα οπωσδήποτε και με την ελπίδα να κάνει την επανάσταση στα γλήγορα. Οι όπαδοί του στρατολογημένοι ανάμεσα στον μαζόμενο πληθυσμό κυρίως, αἰξάναν δλοένα, όσο συνεχιζόταν ο πόλεμος στη Μικρασία κι' όσο αγωνιζόταν το κόμμα με το δημοσιογραφικό του όργανο εναντίον αυτού του πολέμου. Οι όπαδοί αυτοί δεν διέφεραν κατά τίποτε απ' τους όπαδούς του κομμουνιστικού κόμματος επί παραδειγματι, που κι' αυτό ενόσω ήταν αντιπολίτευση και όταν κατέβηκε στις εκλογές του 1920 είχε κηρυχθεί «υπερ της μικράς άλλ' εντίμου Ελλάδος», δηλαδή εναντίον της μικρασιατικής επιχειρήσεως. Ο χαρακτήρας του κινήματος αυτού ήταν μόνο αντιπολεμικός: Τα θεωρητικά εφόδια των μελών (αν εξαίρεσουμε ένα-δυό) μηδαμινά, και η ταχτική του αλλοπροσαλλη. Μολαταῦτα το κίνημα προώδευε κι' οι όπαδοί του πλήθαιναν, χωρίς όμως να γίνεται καμιά προσπάθεια αφομοίωσής τους. Όταν ήρθε η μικρασιατική καταστροφή βρήκε ένα κόμμα άρκετά θορυβώδες, με μεγάλα όνειρα αλλά με καμμιάν ικανότητα. Μαζὺ με τους πρόσφυγες ήρθαν κι' οι παλαιοί πολεμιστές, με μια βαθύτατη αντιπολεμική ψυχολογία, που δε μπορούσε να ξεθυμάνη και πολὺ εύκολα. Μια από τις άξίες λόγου πράξεις του κόμματος — ίσως η μοναδική — στάθηκε η όργάνωση των στοιχείων αυτών που είχαν φάει το μαρούτι με τη χούφτα και είχαν διδαχτεί ότι το πιο άσημαντο πράγμα στον κόσμο είναι η ανθρώπινη ζωή. Σ' όλες τις πόλεις, τις κωμοπόλεις και στα χωριά ακόμα έγιναν οι «Ενώσεις των Παλαιών Πολεμιστών», που ξαφνικά έδωσαν στο κόμμα μια πρωτοφανή μαχητικότητα. Αλλά αυτό δεν συνετέλεσε καθόλου στο να συναισθανθῇ το κόμμα τὰς υποχρεώσεις που ανέλαμβανε. Απ' έναντις μάλιστα νόμιζε ότι ο οργανωτικός του προορισμός είχε λήξει κι' ότι έφτασεν η εποχή των μεγάλων α-

γώνων, παρασυρόμενο από το επαναστατικό πνεύμα που επικρατούσε διεθνώς σ' αυτήν την περίοδο. Άρχισαν οι μεγάλες διαδηλώσεις και συγκεντρώσεις, Στο 1924 οι συγκεντρώσεις του κόμματος γίνονταν με 5.000 κι' απάνω στην Αθήνα. Μια τέτοια σκεπτικά μεγάλη επιρροή ενός κόμματος που δεν είχε καμιά θεωρητική κατάρτιση και που από τότες ακόμα είχε αρχίσει να δυσφημῇ τον Κομμουνισμό στον τόπο, έμοιαζε στο σύνολό της με το άγαλμα του Νοβουχοδονόσορος που είχε πῆλινα πόδια. Έτσι δεν άργησαν να φανούν οι συνέπειες αυτής της παθολογικής δυσαναλογίας.

Η κατάκτηση της γενικής σνομοσπονδίας των εογατών της Ελλάδος στάθηκε στα χέρια του κομμουνιστικού κόμματος ένα δίκοπο μαχαίρι που προεκάλεσε πολλές ζημιές και που πρώτα απ' όλα έβλαψε το ίδιο το κόμμα. Συνήθως θεωρούν τον αλλοπροσαλλησμό που φανερώθηκε στη διαχείριση του επαγγελματικού κινήματος ως αποτέλεσμα θεωρητικών σφαλμάτων, ενώ δεν είναι παρά αποτέλεσμα καθαρώς ψυχολογικών λόγων. Το κόμμα είχε ξεπιαστή, υπερτίμησε τις δυνάμεις του τις έσωτερικές και άρχισε την αυτοκατάχρηση, Η μία άπεργία διαδέχεται την άλλη, η εογατική τάξη υπογεώθηκε να βόσκειται διαρκώς εν επιφυλακή και να μάχεται. Κάθε άποτυχία δημιουργούσε τις άφορητες νέες εφόδους κι' όλο αυτό το πανδαιμόνιο, που σε τίποτε δεν ωφέλοῦσε, όνομάζοταν «ταξική γυμναστική». Αλλά η γυμναστική αυτή κατά διαβολική σύμπτωση γινόταν η σε ακατάλληλες όρες ή χωρίς καμιά μέθοδο κ' έτσι πάντα έβλαφε. Οι συνέπειες φάνηκαν στη δεύτερη περίοδο. Προς το παρόν το κίνημα προώδευε εξωτερικά. Όταν ήρθε η δικτατορία του Παγκάλου το βρήκε άρκετά αναπτυσμένο. Και τότε συνέβη κάτι που είναι άπίστευτο και μολαταῦτα αληθινό. Το κομμουνιστικό κόμμα της Ελλάδος μέσα σ' ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα διαλύθηκε, και το μεγάλο κίνημα έπαψε να υπάρχει. Είχαν σπάσει με το τίποτε τα πῆλινα πόδια του αγάλματος. Αυτό το γεγονός ποτέ δεν το πρόσεξαν όσο του άξιζε οι Έλληνες κομμουνιστάι. Αν το πρόσεχαν θα μάθαιναν πάρα πολλά, και προπάντων ότι στην Ελλάδα ποτέ δεν υπήρξε κομμουνιστικό κόμμα.

* *

ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ

Ο ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Στον άσπαρμένο μου φίλο Βασίλειο Μαλατάκη

Ε

να μέσο από τα πολλά όσα μεταχειρίζοταν η Κυρά Πανσέμνη για να βουλώνη τις άτελειώτες τρῦπες του φτωχικού σπιτικού προϋπολογισμού της, ήταν και να νταντεύη και να

περιποιείται έκθετα, από καίνα που διατρυπούσε στο άσπλο της ή κοινότητα. Τό σπτάκι της Κυρά Πανσέμνης βρισκόταν πέρα, σε μιαν άποκεντρη συνοικία της Πόλης. Μονόροφο, ξύλινο, με μια μικρή αυλίτσα.

Στην πόρτα μπροστά ο μπαλωματής, ο άντρας της, καθισμένος σ' ένα σκαμνί, σούβλιζε κομμάτια πεταί απάνω σε τρύπια, χοντρά γεμιστά περβολάρηδων, καρραγωγέων, χαμάληδων, για περνούσε μισές ή όλόκληρες σιόλες, χτυπώντας με το σφυρί απάνω στο πρόστυχο δέρμα καρφιά, που τάδεγαζε ένα-ένα από το στόμα του, έχοντας τα εκεί τοποθετημένα από πριν για εύκολία και γρηγοράδα.

Μέσα στην καλύβα, η Κυρά Πανσέμνη ντάντευε τα έκθετα, κάποτε δύο, κάποτε τρία, κρατώντας από ένα στην κάθε της άγκυλιά, επιβλέποντας το τρίτο, έαπλωμένο στο κρεβάτι, ταίζοντας τα, ποτίζοντας, παστρεύοντας.

Για την περιποίηση αυτή, η κοινότητα πλήρωνε στη γυναίκα όχτώ χάρτινες λίρες τούρκικες (*) τό μήνα, κι' απ' αυτές έπρεπε να τὰ ντύση, να τὰ θρέψη, να τὰ σπτάση, κι' όχι μόνο αυτό, μα να ωφεληθῇ κάτι κι' η ίδια.

Για τοῦτο η Κυρά Πανσέμνη έπρεπε να ναι ταχτική στους λογαριασμούς της, πρό πάντων στην είσπραξη, κι' αυτή την άργποροῦσε πάντα το ταμείο.

Έτσι στο τέλος κάθε μηνός η γυναίκα αφίνοντας την άκρια της κατέβαινε στο Στρατοδόρμι κι' έμφανίζοταν στο κεντρικό γραφείο του Έκθετοκομείου.

Εκεί δα την έγνώριζαν όλοι.

Σε μια σελίδα του Μεγάλου-Βιβλίου ήταν καταχωρημένο με καλλιγραφημένα γράμματα τ' όνομά της: «Πανσέμνη Δημητριάδου».

Η γυναίκα ήξερε πολὺ καλά τη σελίδα στο κι' αν δε γνώριζε να διαβάση.

Ήταν η μερίδα της. Όταν ο γραμματικός άνοιγε διάπλατο το ταφτέρι του, η Κυρά Πανσέμνη έσκυψε κι' αυτή απάνω στο φύλλο, χαμογελώντας για τη μεγάλη τιμή να ναι γραμμένο τ' όνομά της σ' ένα τόσο χοντρό και σοβαρό κατάστιχο.

Κατόπι στεκόταν και περίμενε. Ο γραμματικός έτάζε το λογαριασμό.

— Βαστάς τρία παιδιά.

— Ναί.

— Έχεις να λάβης ακόμα δυο λίρες.

Συνήθως το βιβλίο έλεγε πώς η γυναίκα είχε να λάβη λιγώτερα από το σωστό, όμως εκείνη, μετρώντας με τα δάχτυλα, διακρίνοντας με το νοῦ, προσθέτοντας με δικό της τρόπο, έβρισκε το αληθινό σωστότερο απ' όλη τη διπλογραφία του άσπλου, κάνοντας το γραμματικό να στενοχωριέται και να διορθώνη.

(*) Λαρχιές απάνω κάτω τριακόσιες είκοσι.

Κάποτε πάλι το λάθος ήταν απάνω στα παιδιά.

— Κρατάς τρία παιδιά.

— Δύο.

— Μα εδώ γράφει τρία, έπίμενε ο άλλος.

— Δύο είπα.

Η Κυρά Πανσέμνη ξανάσκυψε τότε το κεφάλι απάνω στο κατάστιχο. Ύστερα από μερικά λεπτά το σκοτεινό σημείο φωτιζόταν. Φανερώσαν ότι σήμερα ο Άντωνάκης, πριν από λίγον καιρό η Έλενίτσα, άλλη φορά ο Νίκος, είχαν πάρει μικρά-μικρά το δρόμο, προς το νεκροταφείο της κοινότητας.

Όσο κι' αν ο γραμματικός τὰ είχε ξεχάσει, όμως η γυναίκα τὰ καλοθύμωταν.

Πῶς να τὰ λησμονήση;

Τὰ είχε φροντίσει, τὰ είχε περιποιηθῇ ως την τελευταία τους στιγμή κι' είχε παρακολουθήσει το ψυχράχμημά τους. Τους είχε κλείσει τὰ θολά ματάκια. Έπειτα τὰ είχε κουβαλήσει ένα-ένα από το μακρυνό της σπῆτι στο γραφείο του άσπλου, όλα ντυμένα στα κουρελιαρικά τους μέσα άσπρόρουχα και περιτυλιγμένα σ' ένα σκοῦρο πανί. Είχε παραδώσει με τάξη τ' άψυχα κομμάτια στο νεκροτάσιο της κοινότητας...

Πῶς να τὰ λησμονήση;

— Έχεις δικήν έλεγε πάντα στο τέλος της συζητήσεως ο γραμματικός.

— Ναί.

Τό βιβλίο διορθωνόταν κι' η γυναίκα περνούσε κατόπι από το ταμείο να πληρωθῇ το λίγο που είχε να λάβη.

Ύστερα ίσια πάλι με τὰ πόδια στο άποκεντρό της σπῆτι.

Όσες φορές έπαίρνε καινούργιο παιδί, το χάιδευε, το χαμογελοῦσε, το σῶπαινε το κλάμα. Όταν έφτανε στο σπῆτι ο μπαλωματής αφίνοντας το σκαμνί του και πετώντας κατά γης το γεμενί που κάρφωνε, πλησίαζε να ιδῇ το νεοφερμένο.

Του χάιδευε κι' αυτός το μάγουλο με το

χοντρό δάχτυλό του και τοῦ χαμογελοῦσε κάτω από το φαρό του μουστάκι.

Έτσι το νέο παιδί έπαίρνε θέση κοντά στα παλιά.

Κατόπι κανέναν δε συλλογίζοταν πιά τη μικρή ύπαρξη.

Η γυναίκα μόνο έμπαινε σε μεγαλύτερη δουλειά.

Έτσι οι μέρες περνούσαν...

Σήμερα η Κυρά Πανσέμνη γυρνώντας από το άσπλο είχε πάρει ένα καινούργιο παιδί.

Ίσια ίσια την προηγούμενη νύχτα η άστνομία το είχε βρει στη γωνιά ενός σκοτεινού δρόμου και το είχε βαστάξει ως το πρωί, μέσα σ' ένα δωμάτιο όπου κρατιόταν διάφοροι ύποπτοι για εγκλήματα.

Άρχη ζωής για το μικρό πλάσμα.

Κατόπι το σάλπισαν και μέσα στα βρώμικα λασπωμένα πανιά του ανακαλύφθηκε μια σημείωση. Το παιδί ήταν χριστιανός, βαπτισμένο Θωδωράκης.

Έτσι είχε σωθῇ τουλάχιστο η Όρησκαία.

Για τοῦτο πρωί-πρωί ένας άστυνόμος κρατώντας στην άγκυλιά το μικρό και στο χέρι τη σημείωση, χτύπησε τη θύρα του έκθετοκομείου.

Στο άσπλο, κατόπι από πολλές συζητήσεις συγκατατέθηκαν, υποχωρώντας στις άπειλές του άστυνόμου, να παραδεχτούν...

Ποιός βεβαίως πως το μικρό ήταν χριστιανόπαιδο; Ζωή χαμένη, απαράδεκτη από τον καθένα.

Έτσι ο Θωδωράκης έκαμε τη γνωριμία του έθνους του:

Οι γιατροί κατόπι τον έέτασαν τον ζύγιασαν, άνθρωποι συνεισμένοι στα τέτοια, και το παιδάκι περάστηκε από κατάστιχο σε κατάστιχο με το σημάδι το όποιο θάφερνε σ' όλη του τη ζωή: «εξ άγνώστων γονέων» και που θα το χώριζε από τους άλλους νομίμους ανθρώπους.

Κι' άλλος πρώτος της γενιάς του, είπε γελώντας ο διεθυντής, φημισμένος σ' όλη την Πόλη για τις εθνομολογίες του.

Τό άπομεσήμερο, η Κυρά Πανσέμνη, έχοντας έρθη για κάποια καθυστερούμενα, στο γραφείο, παράλαβε και το νέο υποκείμενο, πλάι στα άλλα που κρατούσε.



Περεμνή: Άκροθαλάσσι.

Στό σπιτάκι της Κυρά Πανσέμνης ή συνειθισμένη ζωή.

Στά δυο παράθυρα, όπου πρασινίζουν μερικές γλάστρες βασιλικοί, φαίνονται, λιγνά κι' ανάθαρτα, τὰ πρόσωπα τῶν ἐκθέτων. Τὰ δυο στίς ἀγκαλιές της γυναίκας, στό ένα παράθυρο, τό τρίτο, στήν ἀγκαλιά κάποιου μικροῦ κοριτσιού, υἱοθετημένου, παλιού ἐκθετου, στό ἄλλο παράθυρο.

Παίρνουν ἄερα.

Ὁ Θεωδώρακης μοιάζει πιά ἔξυπνος, χαμογελάει δείχνοντας σαγόνια χωρίς δόντια καί τό λιγνό, ρουφηγμένο ἀπό τήν κακοπέραση μάγουλό του σχηματίζει μιὰ παράξενη ρυτίδα.

Τό μικρό του χεράκι ἀρπάζει τό μπράτσο τῆς Κυρά Πανσέμνης, ὅταν τοῦ δίνει μέσα στό ρακομπουκάλο τοῦ ἀντρός της ἀρύ, ξεδουτυρισμένο γάλα. Ξεφωνίζει βραχνά καί βγά-ζει κάποτε κραγές ἀναρθρώς, ἑκακοθυνητικές, σά νά μιλάει μέ τόν ἑαυτό του.

Τό περισσότερο κλαίει.

Ἡ γυναίκα ἔχει πολλή δουλειά. Σκουπίζει συχνά τό καλῶδι, ἀσπρίζει τοὺς τοίχους μέ τή βούρσα, ὅμως εἶναι πάντα ἀνάθαρτα καί γεμάτα σκόνη.

Τό ἀντράγιο, τό υἱοθετημένο, τὰ τρία ἐκθετα, μέσα σ' ἓνα δωμάτιο.

Οἱ μῦγες βουίζουν, λογιῆς λογιῆς ἔντομα περπατοῦν στό πάτωμα, στοὺς τοίχους.

Ἡ Κυρά Πανσέμνη προσπαθεῖ νά θρέψῃ τὰ μικρά στομάχια, μὰ τό χρήμα εἶναι λίγο κι' ἀπ' αὐτό πρέπει νά οἰκονομίσῃ κι' ἡ ἴδια.

Ὁ μπαλωματῆς βρίσκει λίγη δουλειά. Σπάνιες οἱ σιόλες, σπάνια τὰ μπαλώματα, ὅλα ἀκριβά, τό πετσί ἀκριβό, ἀκριβὰ τὰ καρφιά, ὁ σάγγος... ἄχ... ἄχ... πού εἶναι τὰ περασμένα;

Ἡ γυναίκα συλλογιέται. Δύσκολη ἡ ζωὴ ὅταν δουλεύεις μέ τὰ χέρια. Ἄλλοι γνῶρι-ζαν νά πλουτίζουν εὐκόλα. Ἀπό πού; πῶς;

Ἐίχε ἀκουστά ὅτι μποροῦσε νά πλουτίσῃ κανένας μέ κόλπα. Τί ἦταν τὰ κόλπα, μέ τί τρόπο γινόνταν;

Ἡ γυναίκα ἀπορεῖ.

Ἀπό καιρό σέ καιρό χαϊδεύει τό λιγνό μάγουλο τοῦ Θεωδώρακη. Ὅταν τόν ἰδεῖ πιά κίτρινο, λιγνάκι ἄρρωστο, τόν περιποιεῖται μέ προσοχή κι' ἀνησυχία.

Θυμάται τό θλιβερό κατέβασμα στό Σταυροδρόμι γιὰ νά παραδώσῃ στό γραφεῖο τοῦ ἐκθετοκομείου τὰ περικλησιμένα στό σκόδρο κείνο πανί νεκρά κορμιά τῶν ἐκθέτων κι' ἔπειτα νά ζητήσῃ τό σβύσμα τους ἀπό τό κατάστιχο.

Ἡ γυναίκα ξενυχτᾷ. Ὁ μπαλωματῆς ἔρχεται νά κοιτάξῃ κι' ὁ ἴδιος τὸ ἄρρωστο. Ἔτσι ὁ Θεωδώρακης μεγαλώνει. Τὰ ἄλλα δυο παιδιά πού νταντεύει ἡ κυρά Πανσέμνη ἀλλάζον συχνά, δίνουνται πίσω, παίρνονται ἄλλα. Αὐτὸς μονάχα μένει, αὐτὸν τὸν θέλει ἡ γυναίκα, τό Θεωδώρακη.

Τῆς φαίνεται ἔξυπνος, ὁμορφος. Τό ὄχρὸ του πρόσωπο, τὰ λιγνά του μάγουλα, τὰ γαλανά του μάτια, δείχνουν μιὰ παράξενη θλίψη, κάποια πρόωρη ἐγκαρτέρηση μπροστά στήν ἀδικίαν τύχη.

Γελαίει σπάνια καί τό ἀνάθαρτο πρόσωπό του, πού ὅμως πάντα ἡ γυναίκα τὸ καθαρίζει, φωτίζει παράξενα. Ἡ κυρά Πανσέμνη ξοδεύει γι' αὐτὸν ὅλο τό μνηστικό τῆς κοινότητος καί βάζει κι' ἀπὸ τὸν ἑαυτό της. Κάνει κι' ἄλλη δουλειά, ξενοπλένει, ξενοδουλεύει. Ὁ μπαλωματῆς, χτυπώντας τό πετσί στή θύρα τοῦ καλυβιοῦ, θυμώνει καί διαμαρτύρεται.

— Παράξενη δουλειὰ κάνεις γυναίκα, πού δὲ σοῦ ἀφίνει τίποτα.

— Ὅμως γρήγορα ὁ ἀντρας μαλακώνει, χαϊδεύει κι' αὐτὸς κάποτε τό μικρό.

— Ἄς εἶναι.

Τώρα πιά ὁ Θεωδώρακης δὲν πίνει γάλα ἀπὸ τὸ ρακομπουκάλο τοῦ μπαλωματῆ, μὰ σὲ καινούργιο μπιμπερόνι, ἀγορασμένο ἀπὸ τὴν βιτρίνα ἐνὸς μεγάλου μαγαζιοῦ τοῦ Πέρα.

Ἡ γυναίκα εἶναι περήφανη γιὰ τὴν πολυτέλεια ὅταν εἶναι μονάχη μιλεῖ στό μικρὸ μέ γλῶσσα κι' ἀγάπη.

— Παιδάκι μου, μικρὸ μου, πασὰ μου.

Τῇ νύχτᾳ μόνον κάποτε μπορεῖ νά ξεκουραστῇ ἡ κυρά Πανσέμνη. Κάθεται στή θύρα τοῦ καλυβιοῦ της καί βυθίζει τὰ μάτια μέσα στό σκοτάδι.

Ἡ νύχτα εἶναι διάφανη, αὐγουστιάτικη. Οἱ σκιές κάποιων κυπαρισσιῶν κινιούνται ἀργά-ἀργά μέ μελαγχολία κι' ἀπὸ τοὺς γειτονικοὺς μπαξέδες ἔρχεται ἀδιάκοπο, ἑκακοθυνητικό, τὸ κράξιμο τῶν πατρᾶχων, πού μέσα ἀπὸ τὰ ξεροπήγαδά τους ἐπιμένουν νὰ ταραῖζον τὴν ἀπεραντήν σιωπὴ.

— Τύχη, εἶπε ἓνα πρωτὴ ἐπιστάτισσα τοῦ ἐκθετοκομείου στὴ γυναίκα.

— Τί;

— Μιὰ πλούσια κυρία.

— Τί;

— Ζητᾷ τὸ Θεωδώρακη νά τὸν κάμῃ παιδί της, φέρ' τον γρήγορα νά τὸν δώσωμε.

— Νὰ τὸν δώσωμε;

— Ναι.

— Γὰ πάντα;

— Μὰ ἀφοῦ θὰ τὸν κάμῃ παιδί της;

Ἡ κυρά Πανσέμνη γύρισε μιὰ στιγμὴ τὸ πρόσωπο προσπαθώντας νά κρύψῃ τὴ συγκινησὴ τῆς.

— Φέρ' τον γρήγορα, ἄμποτε ὅλα νὰχαν τέτοια τύχη, ἑκακοθύνησε ἡ ἄλλη.

Ἡ κυρά Πανσέμνη βγήκε μέ κλονιζόμενα βήματα καί τράβηξε γιὰ τὸ σπῆτι της, ἐνῶ τὰ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια της στὴ σκόνη τοῦ δρόμου.

Ὁ μπαλωματῆς σηκώθηκε ἀπὸ τὸ σκαμνὶ του γιὰ νά ρωτήσῃ μόλις τὴν εἶδε νάρχεται ταραχμένη.

Τύχη, εἶπε ἡ γυναίκα, ξαναλέγοντας τὰ λόγια τῆς ἐπιστάτισσας, ἄμποτε ὅλα νὰ τὴν εἶχαν.

Κατόπι ξήγησε τὴν ὑπόθεσιν καί μπῆκε στό καλῶδι.

Τὰ δυο ἐκθετα στήν ἀγκαλιά τοῦ υἱοθετημένου ἔδειχναν πάλι τὰ πρόσωπά τους τὰ λιγνά καί βρώμικα πλάϊ στοὺς βασιλικούς τοῦ σαρακοφαγωμένου παράθυρου.

Ὁ Θεωδώρακης ἐκπλωμένος στό κρεβάτι ἀπάνω στὰ μελανωμένα σιντόνια, μέσα στὰ κουρελιασμένα του ἀσπρόρουχα.

Ἡ κυρά Πανσέμνη πλησίασε καί τοῦβαλε ἓνα φιλὶ στό μάγουλο.

Τὸν κοίταξε καλὰ καλὰ.

Ἡ τύχη περιέμενε λαίπρον τὴ μικρὴ αὐτὴ ὑπαρξῇ.

Τὸ ρουφηγμένο καί κακοπαθημένο αὐτὸ παιδάκι θὰ θρεφόταν πιά ἄφθονα, θὰ κοιμῶταν σὲ κούνια μέ στρώμα καί καθαρό μαξιλάρι.

Τὸ σήκωσε στήν ἀγκαλιά κι' ἄρχισε νά τοῦ μιλήϊ μέ γλῶσσα.

— Μωρό μου, πασὰ μου.

Κατόπι τοῦ τραγουῖσε ἓνα ζωηρό, συνειθισμένο του σκοπὸ καί τό λιγνὸ κορμὶ ἄρχισε νά χορεύῃ, ἀδύνατα, ἄχαλα μέ τὰ ἰσ-

χνά του πόδια μέσα στήν ἀγκαλιά της:

Τὸ ξαναχαϊδεψε.

Ὅμως τώρα ἐκτός ἀπὸ τὴ λύπη της, εἶχε κι' ἓνα φόβο ἡ γυναίκα. Ἡ πλούσια κυρία θὰ τ' ἀγαποῦσε ἄραγε τὸ μικρὸ σὰν παιδί της, ὅπως τ' ἀγαποῦσε κι' αὐτὴ, ἡ θὰ τ' ἀφινε παραπεταμένο καί περιφρονημένο, ἐπιτρέποντας ἴσως καί νά τοῦ φωνάζουν τῶνομα ἐκεῖνο μέ τὸ ὁποῖο προσδιορίζοταν τὰ τετοια κεφάλια;

Ἡ κυρά Πανσέμνη ἀναστένανε.

Ἦστερα ἔλousε τὸ μικρὸ καί τοῦ φόρεσε τὰ πιά καινούργια του ἀσπρόρουχα, μπάλωσε μερικὲς τρύπες κι' ἔρραψε κάποια ξυλώματα.

Ὁ Θεωδώρακης τὴν παρατηροῦσε χαμογελώντας κάποτε ἀόριστα καί δείχνοντας τὴν παράξενη μῦρουδίστικὴ του ρυτίδα.

Τὸ μεσημέρι ἡ γυναίκα τοῦδωκε πενιχρὸ φαί ἀπὸ τὸ δικὸ της πιάτο, τρώγοντας συγχρόνως καί ἡ ἴδια βιαστικὰ κι' ἀνόμενα.

Τὸ μικρὸ κατέδαξε τὸ ξερὸ ψωμί μαλακώνοντάς το μέ τὸ σάλιο, πολεμώντας νά τὸ κόψῃ μέ τὰ λίγα του δόντια.

Τὸ τραπέζι τελείωσε γρήγορα. Ἡ γυναίκα σηκώθηκε. Ξανακοίταξε τὸ ἐκθετο ἀναστενά-ζοντας.

— Φαί φάγαμε παιδί μου ἡ φαριμάκι;

Ὁ Θεωδώρακης ἀνεδοκατέβασε δυο τρεῖς φορές τὸ κεφάλι, σὰν νά ἐπιδοκίμαζε, σὰν ν' ἀρνιῶταν τὰ λόγια.

— Φαί ἡ φαριμάκι;

Τὸ ἀπόγεμα ἡ ἀπόκεντρὴ γειτονιά ἀναστατώθηκε ἀπὸ τὸν κρότο καί τὰ φουσιματα ἐνὸς αὐτοκινήτου.

Βγήκε ἓνας πλουσιοντυμένος κύριος μ' ἓναν ὑπάλληλο τοῦ ἐκθετοκομείου καί μιὰν ἀσπροντυμένην παραμάννα.

Μέσα στό αὐτοκίνητο ἓνα μεγάλο κουτί μέ πλούσια ρούχα. Ὁ Θεωδώρακης γδύθηκε τὰ παλιά τρύπια ἀσπρόρουχα καί ντύθηκε ὀλοκαίνουργα, μυρωδῶτα μέ ταντέλλες καί κεντήματα. Κατόπι φόρεσε ἄσπρο φουστάνι, χιονᾶτο ἐπανωφόρι καί κομφὸ καπέλλο, ὅπου ἔλαμπε ἓνας χρυσὸς σταυρός.

Ἡ Κυρά Πανσέμνη, θαμπωμένη μπροστά στὴν τόση πολυτέλεια, παραμέρισε κρυφὰ τὰ παλιά ρούχα, γιὰ νά μὴ φαίνονται, ἔχοντας τὴν πρόθεσιν νά τὰ κρύψῃ κατόπι, ἀνάμνησιν, στήν κασέλα της.

Ἔτσι ὁ Θεωδώρακης στήν ἀγκαλιά τῆς παραμάννας βγήκε πλουσιοδγαλμένος ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ καλυβόσπιτου, ἐνῶ ἡ γυναίκα κλαίοντας ξηγροῦσε στίς μαζεμένες ὀλόγυρα γειτόνισσες ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν τύχη.

— Ἀμποτε ἔτσι ὅλα, ἄμποτε ὅλα.

Ὁ μπαλωματῆς ἐπανάλαβε σὰν ἀντίλαος:

— Ἀμποτε.

Ἡ πλούσια κυρία ἑκακοκαίριζε στὰ νησιά, τὸ χειμῶνα εἶχε μέγαρο στό Πέρα, ὁ ἀντρας της τραπέζιτης.

Δὲν ἔπρεπε οὔτε τῶνομά της νά ἔβρῃ ἡ κυρά Πανσέμνη, οὔτε νά γνωρίζῃ πὺ κατοι-κοῦσε. Αὔριο ὁ Θεωδώρακης θὰ μεγάλωνε, πλούσιος, μέσα στὰ σαλόνια, στίς λέσχες, στίς πρεσβείες.

Ποῦ ἡ γυναίκα...

Τὸ αὐτοκίνητο ξεκίνησε, σφυρίζοντας, ἀγχομαχώντας ἀπάνω στὸν παλιὸ χαλασμένο δρόμο καί σηκώνοντας σύννεφα σκόνη.

Ἡ κυρά Πανσέμνη τὸ κοίταζε ὡς ὅτου νά χαθῇ κι' ἔπειτα μπῆκε γεμάτῃ θλίψῃ στό σπιτάκι της.

Παράξενη τύχη.

Ἦστερα ἀπὸ λίγες μέρες, μπαίνοντας ἓνα πρωτὸ στό γραφεῖο τοῦ ἀσύλου, ἡ κυρά Πανσέ-

μνη εἶδε ἐκπλωμένο σ' ἓναν καναπέ κάποιον ὑποκείμενο πρὸ ἔμοιαζε μέ τὸ ἀγαπημένο μικρὸ της.

— Τὸν παίρνεις πίσω τὸ Θεωδώρακη; ρώτησε ἡ ἐπιστάτισσα.

— Τὸ Θεωδώρακη, ἀπόρησε ἡ γυναίκα ἀνοι-γοντας τὰ μάτια.

Ἀπὸ μερικὲς ἄκρες-μέσες, λόγια ἡ γνω-σμένη τῆς ἐπιστάτισσας, ἡ ἄλλη κατάλαβε ἀπάνω κάτω τί εἶχε γίνει.

Ἡ κυρία εἶχε μετανοήσει.

Σὲ μιὰ στιγμὴ ἰδιοτροπίας τὸ εἶχε ἀποφα-σίσει, ἔπειτα ὅταν τὸ καλοσκέφτηκε ἄλλαξε γνώμη.

Ἔνα νόθο μέσα στό σπῆτι της!

Θὰ ἦταν αἰώνιο σκάνδαλο στὰ σαλόνια, στὸν κόσμο. Ἐπειτα ὅταν σὲ λίγο θὰ μεγάλωνε (τὰ χρόνια κατακυλοῦν) πῶς θὰ τὸ παρουσίαιζε στὸν καλὸ κόσμο;

Λοιπὸν, πίσω τὸ παιδάκι. Μὲ μιὰ δωρεὰ στὴν κοινότητα θ' ἀφανιζόταν ἡ κακὴ ἐντύ-πωση. Τὸ μικρὸ θὰ ἐξακολουθοῦσε τὴν πα-λιά ζωὴ μαζί μέ τ' ἄλλα ὅμοια...

Ἡ κυρά Πανσέμνη πλησίασε.

Ὁ Θεωδώρακης τῆς φάνηκε σήμερα πιά ὄχρρος, πιά ἀδύνατος, τὸ κεφάλι του βαρὺ καί τὸ σήκωνε δύσκολα.

Φοροῦσε πάλι κάποια μπαλωμένα ἀπὸ πρὸςτυχο πανὶ ἀσπρόρουχα τοῦ ἀσύλου.

— Παιδάκι μου, μουρμούρισε ἡ γυναίκα, τὸ παίρνω.

Τὸ σήκωσε στήν ἀγκαλιά. Ἔνα ἀόριστο χαμόγελο πλανήθηκε μιὰ στιγμὴ στὰ χεῖλια τοῦ ἐκθέτου.

— Ἀρρωστο εἶναι;

— Ὁχι, κουρασμένο, διαμαρτυρήθηκε ἡ ἐπι-στάτισσα.

Ἡ γυναίκα πῆρε μ' ἀνησυχία τὸ μικρὸ καί τράβηξε γιὰ τὴν ἄκρια της.

Στὸ δρόμο παρατήρησε ὅτι τὰ μάγουλα καί τὰ χέρια του ἔκαιαν πῶς τὰ μάτια του βουλοῦσαν σ' ἓνα βάθος.

Ὅταν ἔφτασαν, ὁ μπαλωματῆς πλησίασε.

— Τί τρέχει;

— Τὸν ἔφεραν πίσω.

— Ποῖον;

— Τὸ Θεωδώρακη.

— Μπᾶ!

Τὸ μικρὸ πῆρε πάλι τὴ συνειθισμένη του θέσιν στό κρεβάτι τῆς γυναίκας. Ὅμως τῶ-ρα ἓνας ἀδύνατος ἀναστεναγμένος τὸ σήκωνε κάποτε τὸ στήθος.

Ἡ κυρά Πανσέμνη γερῶ νερῶνισε ὀλη τὴ νύ-χτα, βρέχοντας μέ ἀπὸ τὸ πυρετιζόμενο πρόσωπο τοῦ ἄρρωστου, ἡ σκουπίζοντας μ' ἓνα κουρέλι κάποια ἀσυναίσθητα δάκρυα πού τοῦ ἀνέβανιναν στὰ κομμένα μάτια.

Ἡ θαμπὴ λάμπα ἀπάνω στό ἐρμάρι ἔ-χυνε κίτρινο φῶς στό ἀκάθαρτο δωμάτιο κι' ὁ μπαλωματῆς, τὸ υἱοθετημένο, τ' ἄλλα δυο ἐκθετα, κοιμόταν ὑπνο ταραγμένο στὴ ζεστὴ μέσα καλοκαιριὰτικὴ νύχτα.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε ὁ γιατρός καί οἱ συνταγές του ἐκτελεστήκαν μέ δυσκολία καί φάρμακα λιφὰ καί μισοχάλαστα στὴν ἀδελ-φότητα.

Κατόπι ἡ ἴδια ἀγωνία.

Τὰ μεσάνυχτα τὸ μισοφέγγαρο προβάλλον-τας πίσω ἀπὸ τίς στέγες κάποιων παλιῶν σπιτιῶν πλάνησε ἀκτίνας ὄχρρες μέσα στό καλῶδι, χαϊδεύοντας ἀδύνατα τοὺς τοίχους καί τὰ χαλασμένα πατώματα.

Ἡ γυναίκα ἔσδυσε γιὰ οἰκονομία τὴ λά-μπα καί τὸ ἄρρωστο τώρα ἀγωνιόσε, ἐνῶ ἡ ἀναπνοή του κοβόταν ἀπὸ ἓνα συχνὸ βόγγο. Τὸ χαροπάλεμα κράτησε ὀλόκληρη τὴ νύχτα.

ὁ Θεωδώρακης τὸ πρωτὸ ἄφησε τὴν τελευταία του πνοή...

Ὅταν ἡ ὥρα ἦρθε πού οἱ γραμματικοὶ τοῦ ἐκθετοκομείου θὰ ἦταν στὰ γραφεῖα τους, ἡ γυναίκα ἔβγαλε πάλι τὸ σκόδρο κείνο πανὶ ἀπὸ τὸ ἔξωχο μέρος ὅπου τὸ εἶχε κρυμ-μένο.

Μ' αὐτὸ σκέπασε καί τὸ νέο μικρὸ κορ-μάκι, ὅπως τόσα ἄλλα. Κατόπι πῆρε τὸ συ-νειθισμένο δρόμο.

— Πέθανε; ρώτησε ἡ ἐπιστάτισσα.

Ἡ γυναίκα κίνησε τὸ κεφάλι...

— Πράγματα στενόχωρα γιὰ τὴν κοινό-τητα καί γιὰ τόσους ἄλλους.

Δὲν ἦταν κανένας νά πληρώσῃ τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας.

Ὁ παπᾶς δὲν ἤθελε νά διαβάσῃ, ὁ ψάλτης νά ψάλλῃ.

Ἐπρεπε πάλι νά ἰδοῦν πῶς θὰ τὰ βόλευαν. Νά μποῦν πάλι σὲ μπαλάνες, ὅπως πάντα σὲ τέτοιες περιστάσεις. Ὁφ!

Τὸ μικρὸ κορμὶ τοποθετήθηκε σ' ἓνα δίσκο καί περίμενε. Ἐπρεπε νάρθῃ κάποια ἄλλη

φτωχὴ κηδεῖα, ἔδωμης, ὀδῶν τῆς.

Σὲ λίγο ἦρθε. Ἔνας γέρος.

Ὁ δίσκος μπῆκε πλάϊ στό πενιχρὸ φέρε-τρο. Μιὰ ἀκολουθία γιὰ τοὺς δυο πεθαμένους.

Ἡ γυναίκα κλαίει ἀκουμπισμένη σ' ἓνα στασίδι:

Ἦστερα ἡ νεκροφόρα. Μαύρη, κλειστὴ ἀπὸ παντοῦ, μέ κάποιους σταυροὺς κίτρινους στὰ πλευρά.

Μέσα δυο κορμιά. Ἀπὸ κάτω τὸ φέρετρο, ἀπὸ πάνω ὁ δίσκος.

Ἦστερα ἡ πόρτα τῆς νεκροφόρας κλείνε-ται μέ τὴν ἀμπάρα, μὴν ἀνοίξῃ ἀπὸ τὸ νταρ-ντάνισμα ἀπάνω στὰ λιθόστρωτα.

Στὸ νεκροταφεῖο ὁ δίσκος πάλι στὴν ἀγ-καλιά τῆς κυρά Πανσέμνης.

Ἔνας τάφος μικρός, πέτρα κοντὰ στὸν τοίχο πίσω, ὅπου τελειώνει τὸ κοιμητήρι.

Ἐκεῖ τραβάει ὀλομόναχη ἡ γυναίκα.

Περιμένει κάποιος μ' ἓνα φτυαρί στὰ χέρια.

Ποιὸς θὰ ἐνδιαφερθῇ γιὰ τὸ Θεωδώρακη ἄλλος, ἐκτός τοῦ νεκροθάφτη καί τοῦ τάφου;

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

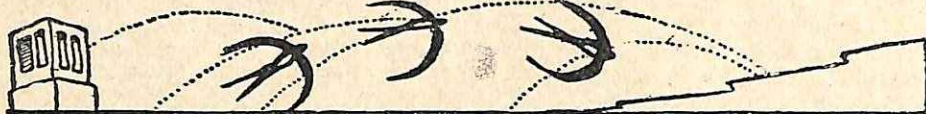
Σ Ο Φ Ι Α !

Ξέρω νὰ μαζέβω τ' ἄχραντα λουλούδια καί νὰ τὰ κρατῶ καί νὰ ποῶν ὁρατὸ ξέρω ἀκόμα πούναι καί ποιητικὸ νὰ πονῶ καί νάχω ῥόδα στὰ μαλλιά μου!

Ξέρω τὴ χαρὰ μου μέσα στὴν καρδιά μου νάχω φυλαχτὸ καί νὰ μὴν τὴ ρίχνω στὰ σκυλλιά τοῦ δρόμου. Ξέρω—τί δὲν ξέρω!—κι' εἶμαι ἀκόμα μόλις εἴκοσι χρονῶ νὰ λυγῶ τὸ γόνα κάτω ἀπ' τὸ σταυρὸ μου!

Ξέρω νὰ δακρύζω βλεποντας τὸν ἥλιο νὰ κυλάει στὴ δύση, καί νὰ δίνω ἔξω ψηλὸς στὴ ματιά μου· καί ὅταν ἀρροτίζομαι στὴ νυχτιά τ' ἀστέρια—τί γλυκὸ μεθύει! ξέρω τὰ χαμένα νὰ θορνῶ ὄνειρά μου!

Μέσα στὴν ψυχὴ μου—κοῖτο σι' ἀνθογυάλι—ξέρω νὰ κρατ



ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΚΑΪΡΗΣ



γόρησαν, τὸν κατεδίωξαν καὶ τὸν ἐφυλά-
κισαν...

Στὴ Σύρο, λέγει ὁ κ. Πασχάλης, ὅπου ὁ Καίσης κατέφυγε τὸ 1826 γιὰ θεραπεία τὸν τραύματος ποῦ εἶχε στὸ πόδι του, ἔλαβε τὴν ἀπόφαση νὰ ιδρύσῃ ὀρφανοτροφεῖο «ἐκπαιδευτικὸν ἅμα καὶ ἡθικοπλαστικόν», στὴν ἰδιαιτὴν του πατρίδα «Ἄνδρo, γιὰ τὰ παιδιά τῶν πεσόντων στὸν ἄγωνα. Τόσο εἶχε κυριευθῇ ἀναγράφει ἡ ἐφημερίς τῶν Νόμων, «ὡπ' τὴ σκέψη αὐτῇ, ὥστε ὅταν τὸ 1828 ὁ Ἰωάνης Κίγγ τὸν ἐκάλεσε στὰς Ἀθῆνας γιὰ νὰ διδάξῃ σ' ἓνα Κολλέγιο ποῦ θὰ ἵδρυσε καὶ τὸ ὁποῖο θὰ ἦταν ὁ πρόδρομος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, ἀνέη-
θηκε. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφασί γιὰ τὴν ἵδρυσί τοῦ Ὀρφανοτροφείου περιηλθεῖν πρῶτα τὰ νησιά καὶ εἰπεῖτα σχεδὸν ὅλην τὴν Ἑλλάδα, μαζεύοντας ἐράνους. Ὑστερα ἐταξίδευσεν γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ στὴ Γαλλία, Ἀγγλία, Ἰταλία, Αὐστρία, Ρωσία, Μολδαβία, Βλαχία, Σμύρνη καὶ Κωνσταντινούπολι. Στὸν ἑρᾶνὸ του προσέφεραν γενναία γιὰ τὴν ἐποχὴ ποσὰ ὁ Κυβερνήτης Γ. Καποδίστριας καὶ ὁ τότε Οἰκονομικὸς Πατριάρχης Κωνσταντίας. Τὰ ἐγκρί-
νια τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἔγιναν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1835, ἡ δὲ τακτικὴ λειτουργία αὐτοῦ ἄρχισε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1836. Στὴν ἀρχὴ εἶχε 20 μόνον ὀρφανά, τὰ ὁποῖα ὁ Καίσης «ἐτρέφεν, ἐνέδυνε, ἐθεράπευεν, ἐδίδασκεν, αὐτὸς καθηγητής, αὐτὸς τροφεύς, αὐτὸς πατήρ καὶ κηδεμὼν νοσηλευτής, αὐτὸς τὰ πάντα γινόμενος πρὸς τοὺς ὀρφανούς» καθὼς ἔγραψε ὁ Κωνσταντίνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Ἐκτὸς τῶν ὀρφανῶν ὁ Καίσης ἐδέχετο καὶ ἄλλους μαθητάς, οἱ εὐποροὶ τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν κατὶ γιὰ τὴν τροφὴν τῶν. Στὸ σχολεῖο τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἐδίδασκε Ἑλληνικά, φιλο-
σοφικά, φυσικά, μαθηματικά, ἀστρονομικά, φιλοσοφικά, «αὐτὸς συγγράφων καὶ αὐτὸς διδάσκων». Δὲν ἐχρησιμοποιοῖ ἄλλους δι-
δασκάλους ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς μαθητάς τῶν μεγαλειτέρων τάξεων, τοὺς ὁποίους ἐχρησι-
μοποιοῦσε ὡς προγυμναστιάς.

Ὁ Συγγρός ἔγραψε τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῆς Ἀνδρου: « ἡ ἐκπαίδευσις ἤρχιζε ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου μέχρι τῆς τελευτῆς τῶν σημερινῶν Γυμνασίων καὶ ἐπὶ ἀνωτέρω. Εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν ἐδίδασκετο Μεταφυσικὴ, Λογικὴ, Θεολογία καὶ ἄλλα φιλοσοφικὰ μαθήματα. Τὸ

μοναδικὸν δὲ καί, οὕτως εἰπεῖν, τεράστιον εἶναι ὅτι κυρίως διδασκαλός, καθηγητὴς καὶ συγγραφεὺς τῶν βιβλίων τῶν ἀναγκαζομένων πρὸς διδασκαλίαν, ἀπὸ τῆς γραμματικῆς μέχρι τῶν φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων, ἦτο ὁ Θεόφιλος Καίρης. Ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωίας μέχρι μεσημβρίας ἐπὶ 4 ὥρας συνεχῶς καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας μέχρι τῆς ἐβδόμης μ. μ. ἐτέρας 5 ὥρας. Ἐξ ἡ λιτότητα, ἐκοιμᾶτο μόνον 4 ὥρας καὶ ὅμως σπανίως ἡσθένει. Κατὰ τὰς ἐορτάς τῶν Ἀποκριῶ ἐγύμναζε τοὺς μαθητὰς εἰς παρόστασις δραμάτων, ὧν πολλὰ νομίζω καὶ σὺν νέγραφεν, ἐκτελούμενων ἐννοεῖται, ἐκ τῶν ἐνόντων, ἐντὸς τῆς σχολῆς. Αὐτὸς δὲ σχεδίαζε καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβλέψιν του κατεσκευάζοντο αἱ προσόχουςαι θεατρικαὶ ἐνδυμασίαι, ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς παραστάσεις ἐχρησίμευεν ὡς ὑποβολεὺς».

Ἡ πολὺ κοπιαστικὴ αὐτὴ ἐργασία τοῦ ἔφερε συχνὰ νευρικὰς κρίσεις, καὶ τὸν ἐξανατοῦσε σωματικῶς. Παρὰ ταῦτα οὐδέποτε ἐσέκθητι ὄχι μόνον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Ὁρφανोटροφεῖο, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν πολλὴν ἐργασία. Δὲν ἐδέχθη, ὡ-
ρίς νὰ προσβάλῃ τὸν Ὁθωνα, τὴν Πανεπιστημιακὴν ἑδρὰ τῆς φιλοσοφίας, τὴν ὁποία τοῦ ἀνέθεσαν διὰ διατάγματος ὅταν ἔγινε τὸ Πανεπιστημίου μας, καθὼς ἐπίσης δὲν ἐδέχθη τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σω-
τήρος πού τοῦ εἶχε ἀπονείμει ὁ Ὁθων (1835), συγκαταλέξας τὸν Καίτην μεταξὺ τῶν ὀλίγων πού ἐπῆραν τὸ ἀνώτερο αὐτὸ παράσημο. Οἱ αὐλοκόλακες, οἱ ὁποῖοι περιεστοιχίζαν τὸν νεαρὸν ἀκόμα τότε Βασιλέα μας, ὑποψιάσθησαν ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ χα-
ριστηρικτὰ γεγονότα καὶ συνδυάζοντες τα μετ' πληροφορίας πού εἶχαν περὶ φιλελευθέρ-
ως διδασκαλίας τοῦ Καίτη, ἐκάμαν εἰσή-
γηση γιὰ τὴ λήψην μέτρων κατ' αὐτοῦ, διότι γίνεται ἐπικίνδυνος. Ὁ Ὁθων ἔστειλε στὴν Ἀνδρὸ τὸ 1839 τὸν Γερμανὸ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βόννης Χριστιανὸν Αἰγύονστον Βράνδες ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀνα-
λάβει τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως στο νεοπαγὲς Κράτος μας. Ὁ Βράνδες ἐπῆγε
πράγματι στὴν Ἀνδρὸ καὶ ἀποβίβασθεὶς ὡ-
ρίς νὰ εἰδοποιήσῃ κανένα, παρηνκολούθησε,
ἄγνωστος ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς ἀκροατάς,
ἓνα μάθημα τοῦ Καίτη πού ἔκανε στὸ ὕ-
παιθρον καὶ τὸ ὁποῖο παροχολοουδοῦσαν
ἐπίσης μετ' προσοχὴν ἐκτὸς ἀπ' τοὺς μαθη-
τάς του καὶ πολλοὶ ἀκροαταί. Ὑμνεῖν ἐ-
νεός—λέγει ὁ κ. Πασχάλης—ἀπὸ τὴ διδα-
σκαλίαν, ἐπλησίασε ἔπειτα τὸν Καίτην, πρὸς
τὸν ὁποῖον εἶπε ὅτι ἐστὶν ἀπὸ τὴν Κυβέρ-
νησιν «διὰ νὰ γνωρίσῃ ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον
ὀλόκληρον τὸ ἔθνος γεραίρει καὶ τιμᾷ καὶ
τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ σεβέται σύμπασα ἡ
Ἀνθρωπότης» ὅταν ἐπέστρεψε ὁμως στὰς
Ἀθήνας ἐτόνισε ὅτι «ἐὰν ἐπὶ μίαν ἀκόμην
ποτιέται διδάξῃ ὁ Καίτης, ὁ βασιλεὺς
Ὁθων ἡτὰ γυνὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Βράνδης ἔγραψε καὶ βιβλίο γιὰ τὸ σκολεῖο τοῦ Κάιρη στὸ ὁποῖον ἀνέφερεν ἰδιαίτερος τὴν ἀγάπην ποὺ τοῦ εἶχαν οἱ μαθηταὶ του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀποκαλοῦσαν «ἀδελφὸν» καὶ τὸν ἐθεωροῦσαν «Σωκράτη τῶν».

Διὰ τὴν αἴρεσιν τοῦ Καίτη ὁ κ. Πασχάλης ἀναφέρει ὅτι στὴν ἀνωτέρα τάξιν τῆς σχολῆς, καὶ μὴ τ' ἀνώτερα μαθηματικά, ἀστρονομία, ρητορικὴ, ποιητικὴ, φιλοσοφία κ.λ.π. ἐδίδασκε καὶ «θρησκολογία». Στὸ μάθημα αὐτὸ «ἀνέπτυσεν τὰς βάσεις πάσης θρησκείας χωρὶς νὰ κάνει κρίσεις» ἡ ἀπλοϊκότης τοῦ κόσμου ἐδημιούργησε ἐξ ἀφορμῆς τοῦ μαθήματος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1838 φήμας ποὺ κατέκλυσαν ἐντὸς ὀλίγου καιροῦ ὅχι μοναχὰ τὴν Ἄνδρου, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Διεδόθη δηλαδὴ «ὅτι ἤρνεϊτο τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, τὸ μυστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος, τὸ θεόπνευστον τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὰ μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας, τὰς εἰκόνας καὶ τὰς νηστείας» ὅτι ἐδίδασκε περὶ τὸν ψυχὸν τὸν ἀποθνήσκοντων ὅτι μεταβαίνουνσι εἰς ἄλλους πλανήτας, ὅτι ἐκθίτει τὴν πολιτείαν, τὴν ἐξουσίαν ὡς ἐναντίον πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀδελφοφίτης καὶ ἰσότητος καὶ εἰσήγαγεν καινοφανὴ ἔθιμα καὶ διατάξεις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει. Τέλος ἐξήτει νὰ εἰσαγάγῃ καποία νέα θρησκεία, ποὺ ἀπεκαλεῖτο «Θεοσέβεια».

Ὁ ζ. Ἀποστολάκης ἀναφέρει ὅτι ὅλ' αὐτὰ εἶναι συνέπεια ἐκτροχασμῶν τῆς δια-
νοίας τοῦ Καίρη, ὁ ζ. Πασχάλης ὅμως τὸ
ἀντικρούει καὶ υποστηρίζει ὅτι «ἀπὸ τῶν
Κώδικας ἀκόμη εἶχεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς
Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ οὐδεὶς οὐτε
ἐκ τῶν Ἑλλήνων οὐτε καὶ ἐκ τῶν Εὐρω-
παίων διδασκάλων τοῦ ἡδυνῶν νά τοῦ
ἐμπνεύσῃ τοιοῦθιν εἰς αὐτήν».

«**Η** Θεοσέβεια τοῦ Καίρη—ἀναφέρεται αὐτολεξεῖ στὸ βιβλίον—ἴδιον ἀποτελοῦσαι ἠθικοθηρηκευτικὸν σύστημα, προσεγγίζει ἐν τισι πρὸς τὸν θεισμόν τῶν Ἀγγλων φιλοσόφων τοῦ **ΙΗ'** αἰῶνος, πρὸς τὴν φυσικὴν θρησκείαν τοῦ Ρουσσὸ καὶ πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν θεοφιληνθρώπων τῆς Γαλιλικῆς Ἑπανστάσεως, ἣ ὁποία ἐδέχτο ὡς μόνα δόγματα τὰς ἀπλὰς ἀληθείας τὰς εἰς πάντα λογικὸν ἄνθρωπον προσπίπτει, περὶ τοῦ Θεοῦ, τῆς Ψυχῆς καὶ τῆς Ἀθανασίας. Ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν Θεόφιλον Καίρη, ἀπολύττειται εἰς πάντα λογικὸν ἄνθρωπον φυσικῶς, αἱ δὲ ἀποκλυπόμεναι ἰδέαι εἶναι αἱ τῆς φυσικῆς θρησκείας. Ἔτσι ὁ Καίρης ὑπῆρξε μονοθεϊστὴς, δοξάζων ὅτι εἰς ἥτο ὁ Θεὸς καὶ μὴ πιστεύων εἰς τὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὸν Χριστόν, τὸν ὅποιον εθεώρει ὡς ἄλλοὺν διδάσκαλον τῆς Ἡδιχῆς παρ' Ἑβραίοις». Εἰς συννεχέα: «Ἐπιδιώκει τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς βάσεως τῆς περὶ τὸ κρίνειν καὶ διανοεῖσθαι ἐλευθερίας, τὴν ὅποιαν θεωρεῖ εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς ἔγγεν' εἰς τὴν φύσιν ταύτην τῆς ἀληθείας τῆς ἔρευνας ὅμως ταύτην τῆς ἀληθείας, πολλὰ καὶ ἄλλα ἐμπόδια, λέγει ὁ Καίρης, παρεντίθενται, δύο δὲ τὰ περισσότερα, ἣ τε τοῦ ἀνθρωποκίνου σφάλματος, ἀπάνθρωπος τυττοὶς ἀνθρώπου καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἀντίθετος ραννίς καὶ ἡ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἀντίθετος καταπίεσις». Ἡ Ἐκκλησία, ἔλεγεν ὁ Καίρης, ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ παγκόσμιος.

Θ. ΜΑΛΑΒΕΤΑΣ

Εἰς τὸ προσεχές: «Ὁ διωγμός».

ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ ΒΛΑΣΤΑΡΙ Ο ΘΩΔΗΣ
ΔΙΗΓΗΜΑ

F

πὲς καλύτερα—ρετάλι σά-
πιο, ξεφτισμένο—καὶ χαροπαλὸς ὦραν τὴν
ῥάρα, σιγῇ τὴν σιγῇ, νοιώθοντας νὰ τὸν
φύγει ἀργά, μὰ σίγουρα, ἡ ψυχὴ του, μὲ δι-
χως νὰ μπορῇ νὰ τὴ συγκρατήσῃ!... Τὸ
κλάμα τ' ἀλλάκωνε τ' ἀποκρεμμένο τὸν πρό-
σωπο καὶ τὰ μάτια γυάλωσαν καὶ τὰ προσή-
λωσε πίσω σὲ μιὰν εὐτυχία πούσθουε, σὲ κά-
ποια περασμένα πού πᾶνε, σὲ ριζικὴ τὸν
ποῦ τὸν χαμογέλαε χαρούμενα κάποτε—παιδί
σὰν ἦτανε—γὰ νὰ τὸν ζώῃ τὸν σὸ σκοτάδι
ὑστερα καὶ νὰ τὸν φάῃ τὴν νεότη, ἔτσι
ἀνεπάρτετα κι' ἀνέλιπτα...—Τ' ἀνθυμώμι-
ναντε πάλι τὰ περασμένα... Τὸν πατέρα τὸν
τὸν Ἀσημάκη, ἕναν ψηλόκορμο καὶ σεβνταλὴ
γέρο μὲ τὰ κάταπρα γένεια του, πομπεψταν
ἴδια μετάξα καὶ κρόσα σὰ στήθεια τοῦ τὰ
δασμένα... τὴ φουσανέλλα του μὲ τίς
ἐξήτα διπλες, φρέσκη-φρέσκη καὶ κάτασπρη
σὰν τὸ χιόνι τῶν βουνῶν τ' ἀπάτητο... τὴ
χρυσὴ τὴ φέρμελὴ μὲ τὰ πλούμια καὶ τ'
ἀρροκόκουμπα, καὶ τὰ κεντιδιά... τὸ κατα-
κόκκινο τὸ φέσι μὲ τὴ μακρὰ τὴ φούντα,
πού σὰν περπάτας βεργολυγίζοντας τὸ κορμί
τοῦ, ἀνεμίζοντανε ἡ ἄτιμη ξερβόδεξα, σὰν
κλώνος περήφανης ἐτίας σὲ πρωϊνὸ φύσημα
τοῦ παιγνιδιάρη ἀπριλιάτικου ἀγέρα... Κι'
ἀκόμα θυμῶντανε τίς ἀτέλειες ἱστορίες τοῦ
γέρου του—τίς μακρυνὲς χειμωνιάτικες νύ-
χτες, κοντὰ σὲ τζάκι πού τριζόβολε ἀπ' τὴ
φωτιά—γὰ τὸ Δεληγιώργη, τοὺς Τρικου-
παίους καὶ τὸ Μακρή, τὸ Μπόταρο καὶ τὸ
Ραζηκώταικα, πού μὲ δαύτους στὰ εἰκοσιένα
καὶ δῶθε πολέμους ὁ παππὸς τὸν στ' ἀθά-
νατο Μεσολόγγι... πού τρώγανε τίς γάτες
καὶ τὰ ποντίκια γὰ νὰ συχάσουνε τὸ θεριὸ
πού τὸ κράζονε «Πεῖνα» καὶ πού τοὺς τσά-
κισε τὰ κόκκαλα μερνονύχτα, πᾶνου στὰ Ταμ-
πούρια, ἔχοντας κατανικρῶν τοὺς τὸ τούρκικο
λεφρόνι, μὲ τὸ μοδὸρο τὸ Ρεσίτη πού πολέ-
μασε κι' αὐτὸς, ὅπως καὶ τοῦτοι,—καθὼνας ξε-
χωριστά, γὰ δικὸ τοῦ σκοπὸ, μὰ οὐλο τοὺς
κατάθεθα γὰ τὸν ἴδιο...—γὰ τὴν Πίστη καὶ
γὰ τὴ Λευτεριά, γὰ νὰ ἐξοκαλυφθοῦν οἱ
σκληροί, καὶ νὰ ζήσουν λεύτεροι οἱ ἄνθρω-
ποι... Καὶ ματοβάφτηκε τὸ Μεσολόγγι, καὶ
ματοβάφτηκε ἡ Ἐλλάδα, καὶ ματοβάφτηκε
ὁλόος ὁ κόσμος πέρα-πέρα... Πεσοκόφτηκε
ἡ Πλάση, καὶ μαυροφόρεσαν οἱ ἀδελφές
κι' οἱ μάνες, καὶ βαρυσκοιλαιε ἀπὸ τότες καὶ
πάντα ἡ νεότη, ἔχοντας στὰ στήθια τῆς τὴ
μεγαλύτερη σκληριά π' ἄφρησε γὰ κληρονο-
μιὰ ἡ Λευτεριά κι' ἡ Πίστη... μὰ κουρελια-
σμένη ὑπόσταση, τὸ «ἔτσι ὅθλω» τὸ δύνα-
τοῦ, πού τρώει καὶ δυναστεύει τὸν ἀδύνατο!
Τὴν ἄπλη κι' εὐγενικὴ τοῦ μάνε μὲ τ' ἀση-
μένια ἱοχνητισμένα μαλλιά τῆς, μὲ τὰ κα-
τάμαυρα ροῦχα τῆς π' ἀπάνωθ' τῆς δὲν τὰ-
βγαλε ποτέ, τι ὥς νὰ φτάσῃ τὸνα μνήμημα
τοῦ τὸ χαμὸ τ' ἀνέρος τῆς—τὸν ἐραξε τ'
ἀντάρτικο καὶ δαῦτον—τῆς ἐρχόντανε τ'
ἄλλο γὰ τὸ χαμὸ τοῦ γιου τῆς πᾶνου στὴ
μάχη—κι' ἐπίσημο χαρτί μὲ τὸ παράσημο
τῆς στάλθηκε ἀπ' τὸ Κουβέρνο—κ' ὑστερα
τῆς μοναχοκόρης τῆς τῆς Δαφνούλας πού τὴν
τὴν ἔβλεαν γρήγορα τὰ σάβανα, πέρνοντάς τιν
πὲρ ἀνγκάλια τοῦ ὁ θάνατος, κὼδωντάς τῆς

τά δεκαπτά της χρόνια σαν πρώτην βιολέττη που γέρνει μαρμαρηνή πάλι στ' η γή, πνιμένη γύρω της απ' τ' ουδερὰ τ' ἀγκάλια... κι ἀκόμα τ' ἄλλο της τὸ παιδί, τὸ Θύμιον ποὺ πούντικας στίς πορείες—στὰ καταρμυρηνὴ βουνὰ τοῦ Σαρανταπόρου—καὶ παράδοξος τὴ ζωὴ του—κι' αὐτὸς γιὰ τὴν Πατρίδα—στὸ Σοκομειο στὴ Λάρισα, ἀπομονωμένος σ' ἐνὶ κελλί, καταφρονεμένος κι' ἄρρωστος, γιατί ἦτανε κολλητικὴ ἡ πάθησός του, κι' ἐπρεπε τὰ παιδιά καὶ μιστεμένοι πατεράδες νὰ τὸ προσέχουνε γιατί ἔχτανε δουλεῖα ἀκόμα, καὶ τὸ καθήκον—ἱερὸ κι' ἐπιταχυντικὸ!—δὲν εἶχε τελέψει ἀκόμα, καὶ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, κι' οἱ χαράρες τῆς Ἀσίας δὲν εἶχανε βαφτῇ καὶ ποιητῇ ὅσο διέφυγαν αἶμα, καὶ κορμιά λεβέντικα τῆς ἀλκυμης νεοῖτος ποὺ δεκατιστικῆς ἀχόρητας... «Ἐλλήνας γιὰ τὸν Τοῦρκο, ὁ Βούλγαρος γιὰ τὸ Σέρβο, ὁ Γάλλος γιὰ τὸ Γερμανόν, καὶ τὸ ρέστα... κι' ἀγκυλιόστης λυσσοσπασμένη ἡ ἀνθρωπότης, ἐσοχίζοντας ἀτοί τους τίς σάρκες τους ἄσχοπα κι' ἀσυλλόγιστα οἱ ἄνθρωποι!...» Καὶ τὴν ὥραν δίχως κανέναν, καταμνοχόως ἔξεβε καὶ μοῦγκριζε τὸ Θῶδες τῆς Ἀσημῆς καινάς πάντου στὴ σερμνὴν τοῦ... βοήθειαν δὲν πρόσμενε ἀπὸ κανένα... Ἡ γῆρᾴ Σταμάταινα, σαβανώτρα καὶ μοιρολογιῖτρα ἀπὸ φυλοχοπονιὰ κι' ἀπὸ συμφέρον—ποῖος ἔξερε μὴ πορεῖ κι' ὅλας νὰ τὸν κληρονόμησῃ; Ἡ Τασὸς τῆς—μιά φορά σάν ἦτανε στὰ καλά τοῦ ὁ Θῶδης μὴ δὲν τὴ γλυκοκύνταζε; καὶ δὴ ποὺ τὰ ἔμεν ἀν δὲν κρεβάτωντανε, μὴ δὲ θάτανε σήμαρα κι' ἀντρέγονο;—τοῦφερνι πᾶσα μέρα τὸ γάλα του φρέσκο—φρέσκο—ἀπ' τὴ δικὴ τους τὴ γίδα—μιά μαλτζὴ περῆσανη καλοθερεμένη—κι' ὅτι, ἄλλο μπόρας... ὁ γιατρός κάθε τόσο δὲν ἀπόλειπε ἀπ' τὸν ἄρρωστο... τόχες καμάρι τοῦ νὰ φρονιζῇ ὅσο μπορεῖ γιὰ τὸ γιό τ' Ἀσημῆς, ποὺ κι' αὐτὸς ὁ πατέρας του κι' ἡ παππούς του καὶ τοῦ παπποῦ τοῦ πατέρως ἀρκατωλοῖ καὶ καπετανατοῖ, κρότησαν ψηλὰ τ' ὄνομά τους καὶ τὴ γενιά τους πολεμῶντας τὸν Τοῦρκο... Πότες—πότες ὁ Θῶδης τοῦ τάφηνε τοῦ γιατροῦ—σὰ βρισκόντανε σὲ στιγμὲς ποὺ σταμάταγες γιὰ λίγο ὁ λήθαργος κι' ἡ σδυμάρα... τοῦλεγε γιὰ τὴν ἀπονία καὶ τὴν ἀφροντισία ὀδωλῶντες... Ἡ γενιά του, ἔξακουστὴ καὶ παγεμένη, δὲ θάστεκε νὰ σβύσει ἔτσι σὲ τόση καταρρόνεση... δὲ ροῦφη' ἀπὸ ἔδαιτο λίγο αἶμα ἡ γῆς!... δὲ βαρύνει... ποῖος νὰ τ' ἀκούσει αὐτὰ τώρα... περασμένα ἔξακουμένα... ὁ γιατρός κοίνας τὸ κεφάλι του μὲ συμπόνοια... μὰ τ' ἤθελες γὰρ σοῦ κάνῃ... ποῖος τὸν ἀκούει... τοῦ πέρνας... Ὅσο γιὰ τὴν ἄρρώστειαν τοῦ ἀγιάτρευτῃ!... μόνον ποὺ τραβιέται ἀδικαίωτ' ἡ ζωὴ καὶ τυραγνίσεται ἀνάφελαν... μπορεῖ κι' ἔνα, καὶ δυὸ χρόνια νὰ ζήσῃ ἔτσι γιατί δὲ μπόρεσαι κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος καλά—καλὰ νὰ καταλάξῃ τὴν ἄρρώστειαν του... ἔνας ἄλλος γιατρός—τωρινὸς νὰ τὴν ἔλεε «νοσταλγία!»—ποῖμος—μποροῦσε νὰ τὴν ἔλεε «νοσταλγία!»—δηλαδή; καθὼν γύρευε... ἔδω τ' ἀκούστικόν—μὲ δύο λάστιχα στ' αὐτὰ κι' ὅλας δὲ βρῶκει τίποτες... Τὸ θερμόμετρο μονάχα μὲρα τὴ μέρα δείχνει μιὰν ἀλλόκοτη ὑπερθερμία, καὶ, στιγμὲς, στιγμὲς ἀνεπαίσθητα, ἔφτανε γιὰ λίγο στὰ 38, ἀκόμα καὶ στὰ 40 καὶ τότες φώναζε καὶ παρὰμύλιας τὸ Θῶδες, μίλας γιὰ τὰ παλινά, καταριώτανε τοὺς φονιάδες καὶ τοὺς κλέφτες ποὺ τοὺς ζωῶς τοῦ πήραν...

πὶ ἀνέστησαν αὐτοὺς μόνο του νὰ παραδέρνη
καὶ νὰ ρέδη, ἀνέλπιστα καὶ συφοριασμένα...

Ἡ Σταμάταινα δὲν ἀπόλειπε, — ἤξερε αὐτὴ
τὴ τῆς γυνὼντανε—μιά φορὰ δὲ θώδης σπαγ-
γοραμένος δὲν ἦτανε... Κι' ἄς μὴν εἶχε καὶ
μετρητά... "Ε, καί; Τί μ' αὐτό; μονάχα τίς
πάλες καὶ τ' ἀσημένια τὰ κομπουρία νὰ
βοῦνται, λίγο τόχεις; ἅμ' τὸ σπῖτι; τὴ δη-
λαδὴ γιατί ν' αἰ μικρὸ; ἄντε... αὐριο-μεθαυ-
ριο σὰ θὰ παντρευτῇ ἡ Τασὼ τῆς, κι' εἶναι
καλοστεκομένος δὲ γαμπρός, δὲν τοῦ δίνει
ἄγέρα; αὐτὸ ἔλειπε... μωρ' ἄς πάσι σὸ καλὸ
τοῦ δ' θώδης μιὰν ὥρ' ἀρχύτερα, καὶ τὰ
λέμε... Κι' ἀλλ' ἔθβαι τὴ περὶ φανὰ πού στεκό-
ντουσαν σὲ ντουβάρη, — σὲ ἐξωωριστῇ μεριά,
στρωμένος μὲ χοντρὸ μαβρὸ βελούδου σὲ κεινὴ
τῇ μεριά δὲ τοῖχος — τ' ἄρματα... Δὼ μιὰ
πάλα, μὲ τὸ πιάσιμό τῆς χρυσό, πού θαρρεῖς
π' ἀκόμα σταῖζει αἷμα... τὴ ἔξερεις πόσα κε-
φάλια Τούρκικα νὰ θέρисες... ἀκόμα καὶ δικὰ
μας... εἶχανε καὶ τὰ νιτερέσσα τους οἱ μα-
καρίτες... Λίγο ξεβρώτερα τ' ἀσημοκομπουρα
—δυὸ—ἴδια καὶ τὰ δυὸ τ' ἀφιλότιμα, λές
καὶ χύθηκαν σὲ ἴδιο καλοπῖτι, πεντάκαλα
κι' ὀλοκθάβα, λές καὶ βῆγκαν χτὲς ἀπ' τὸ
μάστορον... Κεῖθε, — εἶσι σὰν ἀρχηγὸς αὐτό—
τ' ἀθάνατο καρυσφύλλι μὲ τὸν κόκορα ὀρ-
θὸν ἀκόμα, λές κι' ἦταν ἐτοιμο νὰ ρίξῃ ν'
ἀκουστῇ ὡς πέρα στὰ μάκρη τ' ἀτέλειωτα
γιά νὰ διαλαλήσῃ—μπορεῖ—ἓνα θάνατο, κι'
ἀκόμα—ποῖός ἔξερει...—μιὰν Ἀνάστασι! Σταυ-
ρωτὰ κατ' ὁθὲς τους οἱ μαλαμοκαπινομένες
μπαλάσκες, μὲ τίς ἀσημένιες ζῶνες τους—
κάθε μιὰ τους—μὲ τὸν δόλχροστο σταυρὸ στῇ
μέσῃ τους, σῆμα καὶ βοήθεια καπεταναίων
κι' ἄρματωλῶν—μὴ καὶ τώρα δὲν τόνε φο-
ραῖνε στὶς γαῖτανοπλεμένες σκούφιες τους οἱ
βασιλῆδες τῶν βουανδ...—κι' ἀκόμα τὰ
μαχαίρια τ' ἀστραφτερά... κι' ἄλλα, πού μεί-
νανε ἀπὸ παπού σὲ παπού, κι' ἀπὸ πατέρα
σὲ πατέρα, σὲ στερνὸ βλαστάρη τους, σὲ
θώδῃ ποῦρεβε καὶ μούγκριζε πάνω στῇ στρω-
μνῇ του καταφρονέμενι κι' ἀνέλπιδα... Σὰν
τόπε δὲ γιὰτρός πὼς εἶσι κι' εἶσι δὲν τῇ
γλύτωνε δὲ θώδης, τὸ βρῆκαν πρεπούμενο οἱ
χωριανοὶ νὰ τόνε φροντιστοῦν... μιὰ φορὰ
χτικιὸ δὲ ἄνθρωπος δὲν εἶλε... αὐτὸ τόπε
καὶ τὸ ματάπε δὲ δόχτωρας... ἄλλο τώρα πού
δὲν ἔξερει τὴ ἔχει... "Νοσταλγία"! ἄλλο πάλε
τοῦτο...! Ἀληθάς, δὲ θώδης ἀναθυμίωντανε
τὰ παλῆα τ' ἄβλα καὶ τίς σφαγὰς πού κά-
νανε τὰ προγονικά του, καὶ δὲψκε νάχε τότες
γεννηθῇ; γιὰ ἔρχινε τὰ μάτια του πέρα σ'
ἀτέλειωτο λουλουδένιο δρόμο πού νὰ γιορ-
τάζῃ τὴ ἄνθρωπότη ὀλην μαζὶ, ἀδιάσπαστη
ἀχώριση σὲ μιὰν ἀγκαλιά, μὲ τὴν ἴδια ὑπό-
σταση, καὶ μὲ δίχως ἀπόσταση; Κι' ἀλλ' ἔ-
θβαι σὰν πῆγαν πέντ' ἔξη χωριανοὶ
—ἐπιτροπὴ νὰ ποῦμε — εἶσι τὸν βρῆ-
κανε... μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα, στοχαστικά,
καρφωμένα πέρα στὰ μάκρη, πού γλυκοφύγ-
γαν ἐλπίδες καὶ πού τὰ ζνείρα σβύσανε μπρὸς
στὴν πραγματικότητα! Εἶχε ξωφλῆσι πιά
μὲ τὴ ζωῇ, κι' ἓνα χαμόγελο—ἐλπιδοφόρο κι'
ἀννὸ—στόλιζε τὰ γελῇ του.

Ἡ Σαμαριτῆνα τὸν σαβάνωσε, οἱ χωριανοὶ
φρόντισαν γιὰ τὸ εἶδός του, κι' ὁ ἀστυνόμενος
μὲ τὴν ἀνακριτὴ—ἦρθε ἐπέτηδες γι' αὐτὸ
ἀπ' τὴν χώρα—σφράγισαν με' βουλολέγγια κι'
ἄσπερες κορδέλλες—σταυρωτά—τὸ σπῆτι. . .

Τὸ Δημόσιο — ἀφ’ οὗ ἐκκληρίσθηκαν οὗλοι
τους — τὸν κληρονόμησε τὸ θῶδες τῆς Ἀση-
μαίναντας, καὶ τ’ ἄριατα ποῦ βρέθηκαν ἀπὸ
παπποῦ σὲ παπποῦ καὶ ἀπὸ πατέρα σὲ πατέρα
κρεμίστηκαν στὸ Μουσεῖο γιὰ στολίδι, καὶ
θυμίσαν καὶ μεγαλοεὖ ἐθνικό! . . .

Ὀκτώβριος 1929. ΤΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ

ΤΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ



Πινακοθήκη αντιγράφων

Εχει παρατηρηθή ότι στον τόπο μας συμβαίνουν συνήθως οι χειρότεροι εξωφρενισμοί και δε βρίσκουν εφαρμογή τα απλούστερα και τα ευκολότερα. Το κράτος θέλοντας να πλουτίσει την Έθνική Πινακοθήκη του με έργα διασήμων ζωγράφων έχει προβεί ως τα σήμερα σε αγορές ξένων καλλιτεχνημάτων απέναντι τιμημάτων που βαρύνουν εξαιρετικά το φτωχό προϋπολογισμό του. Κανένας φυσικά δεν έχει αντίρρηση για την απόκτηση τέτοιων έργων διεθνούς αξίας, αλλά παρόμοιες σκέψεις μπορούν να γίνονται σε χώρες πολύ πλουσιότερες απ' τη δική μας. Έδω σε μας θάταν ανάγκη να γίνη κάτι άλλο πιο πρακτικό και πιο αποτελεσματικό. Η κυβέρνηση δηλαδή θα έπρεπε να αναθέσει σε μερικούς αξίους ζωγράφους μας να της παρουσιάσουν επιμελημένα αντίγραφα των μεγάλων καλλιτεχνών από διάφορα μουσεία, πινακοθήκες, μονές, ξένες και δικές μας, και να αποτελέσει ιδιαίτερες αίθουσες απ' αυτά. Με την εφαρμογή αυτού του μέτρου πολλά καλά αναμένονται να προκύψουν. Πρώτα-πρώτα ο επισκέπτης δε θα έχει ένα ή δυό, αλλά όσο γίνεται περισσότερα έργα για να γνωρίσει και να εκτιμήσει τον τεχνίτη, παίρνοντας έτσι μια πληρέστατη ιδέα γι' αυτόν. Έπειτα θα λείψουν με μιάς όλες οι αμφισβητήσεις που εγείρονται σχετικά με τη γνησιότητα του ενός ή του άλλου καλλιτεχνήματος και που καταδικάζουν τη διάθεση μεγάλων χρηματικών ποσών. Αν η πρότασή μας τεθή σ' εφαρμογή, δε θα χρειαστούν παρά πολύ λίγα χρήματα, θα θάναται απαραίτητα για τα έξοδα και τη λογική αμοιβή των αντιγράφων. Αυτοί θα υποχρεωθούν να επισκεφθούν και ξένα βέβαια μουσεία, αλλά πιο πολύ τα ελληνικά μοναστήρια με τις θαυμάσιες εικόνες και τις τοιχογραφίες των, που εξακολουθούν ακόμα να παραμένουν άγνωστοι θησαυροί για την πλειονότητά μας. Κι' έτσι θα μπορούμε να έχουμε μια ιδιαίτερα αίθουσα για τα έργα του Πανσελήνου, άλλη μια για του Γκρέκο κ.λπ. Τα πρόσωπα που θα μπορούσαν γ' αναλάβουν αυτή την εργασία, ή οποία απαιτεί πρό πάντων καλλιτεχνική λεπτότητα και ευσυνειδησία, δε μας λείπουν ευτυχώς. Εμείς, αν χρειαζόνταν μερικά πρόχειρα παραδείγματα, θα χάμα να προτείνουμε τον Κόντογλου και το Γεωργιάδη, δυο καλλιτέχνες ανεγνωρισμένης ικανότητας και καταλληλότητας γι' αυτή τη δουλειά.

Κρίσις για ένα φυλλάδιο

Η «Νέα Έστία» είχε μια σωστή εμπνευση: Να αφιερώσει ένα δλόκληρο σχεδόν τεύχος της στον Ψυχάρη. Η πρόθεση καλή, αν και κρίνοντας κανείς την εκτέλεση, το τεύχος που είδε το φως, στερεώνεται στην αντίληψή του ότι τέτοια πράγματα δεν γίνονται στην Ελλάδα για τον απλούστατο λόγο ότι μας λείπει ή οργανωμένη πνευματική ζωή. Από ένα τέτοιο φύλλο που βλέπει το φως εξ απορρήγης του θανάτου ενός πνευματικού έργατη θα περίμενε κανείς να μάθει κάτι νέο, να δει τις καλές πλευρές και των ανθρώπων και του συγγραφέα να φωτίζονται πιο έντονα, πιο άρτια, τα δη ποιοι κενό εδημιούργησε ένας θάνατος, να δει έργασιές που ξεπηδούν από αγάπη και θαυμασμό, να δει τους μαθητάς να μιλούν για το δάσκαλο, τους μαθητάς που δεν είναι άλλο παρά ή γόνιμη προέκταση του δασκάλου, οι συνεχιστές του έργου του. Στο τεύχος αυτό ατυχώς δεν είδαμε κάτι τέτοιο αλλά όμως διόλου το αντίθετο.

Δεν θα ήταν υπερβολή αν το τεύχος αυτό της «Ν. Έστίας» ονομασθή ή οριστική, ή τελειωτική καταδίκη του Ψυχάρη. Καταδικάζεται και ο συγγραφέας, ο επιστήμων, καταδικάζεται και ο άνθρωπος. Στο τέλος δεν μένει τίποτε και ο αναγνώστης θα διερωτηθή: ώστε ή υπόθεση Ψυχάρη ήταν «πολύς θόρυβος για το τίποτε»; Όσοσο ο Ψυχάρης ήταν ένα φαινόμενο ήθικό, παρ' όλες του τις ατέλειες και παρ' όλες τις αμαρτίες που εφανέρωσε «έν έτεσιν έβδομήκοντα». Υπήρξε ο άνθρωπος που έζησε μια δλόκληρη ζωή με την ιδέα μαζί, χωρίς να κουραστή από τη συμβίωση αυτή. Δεν θέλω να εξετάσω ποιοι λόγοι τον ώθησαν στη συμβίωση αυτή, δεν είναι ίσως δίκαιο να τα περάσωμε όλα από το διωλιστήριο των υπονοιών και της καχυποψίας. Πρέπει γ' αρκесθούμε στο γεγονός και ή όλη πνευματική ζωή αυτού του τόπου έχει ανάγκη από παραδείγματα συνεπειας, ακλόνητης πίστης σε αρχές, θάρρους και μαχητικότητας. Αυτά τα είχε ο Ψυχάρης και χάρις σ' αυτά έχει μεγάλη σημασία ως μορφή.

Ο κ. Μαλακάσης στο σύντομο χαρακτηρισμό του δεν μιλά στον τόνο που χρειάζεται. Τι θα πη «μια μέρα... θα του συγχωρεθούν ίσως και οι περισσότερες από τις κακές του πράξεις—και είχε πάμπολλες τέτοιες...» Και ο ποιητής μιλώντας για μια μορφή με τέτοιο τρόπο τοποθετεί και αποσιωπητικά. Τι σημαίνουν όλα αυτά; Αν εξαίρεση κανείς τον κ. Λορέν-

τζάτο, που μίλησε με τρόπο που δείχνει ανεπιφύλακτο σχεδόν θαυμασμό, όλοι οι άλλοι ή τον χτύπησαν αλύπητα ή από δειλία τα είπαν μασημένα, που είναι το χειρότερο. Ο κ. Βλαχογιάννης τον εξώφλησε κυριολεκτικά, ο κ. Τριανταφυλλίδης έχει άπειρες επιφυλάξεις, ο κ. Μεγάρδος τον σκυλοδρίζει και ο κ. Κωστής Παλαμάς, πνευματικός οδηγός των νέων, καλούμενος να μιλήσει για τον Ψυχάρη, μιλά για τον έαυτό του και βρίσκει να θυμηθή απ' όλη τη δράση του ανθρώπου ότι κάποτε έδειξε προσοχή και αγάπη στο έργο του κ. Παλαμά.

Μά γιατί όμως όλα αυτά; Κανείς βέβαια δεν έχει αντίρρηση ο κάθε άνθρωπος να έχει τη γνώμη του και ελεύθερα να την εκφράζει. Δεν πρόκειται όμως γι' αυτό. Ρωτούμε αν αυτές οι γνώμες έχουν θέση σ' ένα φιλολογικό μνημόσυνο ή αν προσέθεσαν τίποτα νέο, κατά τρόπον συστηματικό, που να δείχνει έσωτερική ένότητα και να διαφωτίζει κείνον που έχει τέτοια ενδιαφέροντα; Είχαμε και μετς σκεφθή να κάμωμε κάποτε ένα πανηγυρικό τεύχος αφιερωμένο στο Τολστόϊ κι' ένα στον Παπαδιαμάντη. Για τον πρώτο καθώς και για τον δεύτερο θελήσαμε εργασίες Έλληνικές. Εστάθηκε αδύνατο να συγκεντρώσωμε πράγματα της προκοπής για να δώσωμε στον αναγνώστη κάτι χρήσιμο, να τον κάνωμε από Έλληνικό δρόμο και με ελληνικά φώτα να γνωρίσει έναν πνευματικό του πρόδρομο κι' ένα μεγάλο ξένο. Για τον Τολστόϊ συγκεκριμένα έψαξαμε παντού να βρούμε έναν παιδαγωγό να γράψη το άρθρο «Ο Τολστόϊ παιδαγωγός», έναν Μουσικό να γράψη για τον «Τολστόϊ και τη Μουσική», έναν θεολόγο για τις «Θρησκευτικές ιδέες του Τολστόϊ», έναν κοινωνικό για τις «Κοινωνιολογικές αρχές του Τολστόϊ», έναν από τους άπειρους μεταφραστές εκ του Ρωσικού ένα άρθρο για τη «Συμβολή του Τολστόϊ στη Ρωσική Γλώσσα» κ. τ. τ. Κανείς δεν είχε δει τον Τολστόϊ με το πρίσμα της ειδικότητάς του, κανείς δεν είχε κάτι συγκεκριμένο να πη. Και άλλοι μόν είχαν την ελπίδα να πουν πως δεν είναι σε θέση να γράψουν, άλλοι όμως δείχτηκαν πρόθυμοι να προσφέρουν ένυπόγραφα πλούσια μεταφραστική εργασία. Και όμως ο Τολστόϊ είναι ένας συγγραφέας που εδιαβάστηκε στην Ελλάδα όσο κανείς άλλος και όλοι κατά καιρούς έμειναν γι' αυτόν. Το ίδιο περίπου συνέβη με τον Παπαδιαμάντη. Κανείς δεν τον είχε ζντικρύσει κριτικά, κανείς δεν σκέφτηκε να βρη και να ιδη που στέκεται το έργο του, κανείς δεν είχε σκεφθή να τον μελετήσει πνευματικά σαν λογοτέχνη και σαν άνθρωπο, αλλά δεν ήταν σε θέση όχι πιέζοντας τη σκέψη του, αλλά εκ του περισσεύματος της ψυχής και του νοού, να πη ότι του περισσεύματος της ψυχής και του νοού, να πη δυο λόγια ουσιαστικά και όμορφα. Κι' από άλλες δυο λόγια απόπειρες πεισθήκαμε ότι αυτού του είδους τα αφιερωμένα φύλλα ή πρέπει να ξεπηδούν από βαθύ θαυμασμό και αγάπη και να προσθέτουν κάτι νέο, ή πρέπει να λείπουν.

Εκτός αν έμεις ως περιοδικά νομίζουμε ότι είμεθα εν τάξει με τη συνειδησή μας αν αρκесθούμε στην καλή μας πρόθεση κι' εν τάξει με τους αναγνώστες μας αν

όπως δήποτε τους δώσωμε ένα ειδικό φύλλο, άσχετο αν είναι το προεούμενο ή όχι, ένα φύλλο που έχει έκδηλη τη σφραγίδα της προχειρότητας.

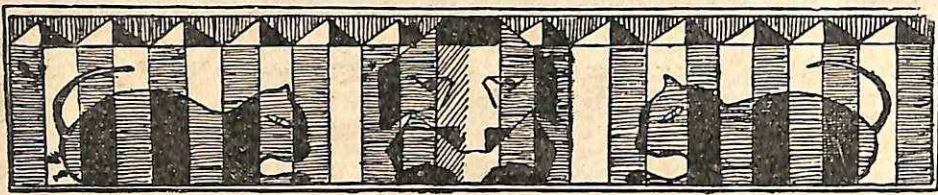
Πανεπιστημιακά

Μια έδρα πανεπιστημιακή ιδρύεται όταν ο κλάδος που πρόκειται να εξυπηρετηθή έχει γίνει έθνική ανάγκη. Φυσικά τα ξένα, τα μεγάλα πανεπιστήμια, που έχουν άφθονία σφών, μπορούν και πρέπει να δημιουργούν έδρες όσο παίρνει περισσότερες, γιατί τα μεγάλα αυτά πανεπιστήμια έχουν ένα πολύ ευρύτερο προορισμό. Σ' ένα μικρό όμως κράτος όπως ή Ελλάδα πρέπει όλα να γίνονται σωστά και μετρημένα. Ποτέ δεν επιτρέπεται ένας φτωχός να θέλη να αντιγράψη τη ζωή ενός πλουσίου. Ένα πανεπιστήμιο χρειάζεται, αλλά πρέπει να είναι ανάλογο με μās. Είναι προτιμότερο να έχουμε λίγα και καλά πράγματα παρά πολλά και σκάρτα. Για να καταλάβη ο καθένας πόσο επιπόλαια γίνονται όλα αυτά στον τόπο μας, αρκεί να δει ότι από το πρώτο πανεπιστήμιο του Κράτους λείπει ή κυριώτερη έδρα: ή έδρα της Νεοελληνικής φιλολογίας. Το πανεπιστήμιο δηλαδή δεν νομίζει σοβαρή δουλειά να μελετήσουν οι νέοι την ίδια τους τη ζωή και δεν σηκώθηκε εκεί μέσα κανείς να πη πως αν δεν αρχίση κανείς από κει, τίποτε δεν θα μπορούσε να κατονοήση από τους αρχαίους, τους Λατίνους ή άλλες φιλολογίες. Είναι γ' απορη κανείς πως πέρασε ένας αιώνας σχολαστικών συζητήσεων, πως σε λίγο θα έορτασθή ή εκατονταετηρίδα της ανεξαρτησίας μας και ακόμη στο πανεπιστήμιο της Αθηνών δεν υπάρχει έδρα Νεοελληνικής φιλολογίας. Όσοσο όταν πρόκειται γ' αντιγράψωμε τους ξένους είμαστε πάντα πρόθυμοι και πριν ακόμη διδάξωμε τους νέους μας το δημοτικό τραγούδι, τις παραδόσεις του λαού μας, το Σολωμό, τον Παπαδιαμάντη, τον Καρυακίτσα, τον Ψυχάρη, βιαστήκαμε και ιδρύσαμε ακαδημία, όχι γιατί καμιά πραγματική ανάγκη την επέβαλλε, αλλά γιατί οι ξένοι έχουν ακαδημίες.

Έταιρεία των συγγραφέων

Κατά την τελευταία εκλογήν προέδρου της εταιρείας Έλλήνων θεατρικών συγγραφέων εξέλεγε ο κ. Μιχ. Λιδωρίκης. Ο σύντομος λόγος που εξέφωνε μετά την εκλογή του ο νέος πρόεδρος ανεκούφισε πραγματικά όσους έβλεπαν με θλίψη τους πως ή εταιρεία είχε περιπέσει σε αποκαρδιωτικό μαρασμό και ούτε κανένα πνευματικό σκοπό εξυπηρετούσε, ούτε τα επαγγελματικά συμφέροντα των εταίρων ήταν σε θέση να προαγάγη.

Ο κ. Λιδωρίκης είναι άνθρωπος με όρεξη, αρκεί να κρατήσει ένα σύστημα στην εργασία του, να μελετήσει καλά τις μεταρρυθμίσεις που νομίζει πως πρέπει να γίνουν στο καταστατικό και τέλος να της συζητήσει με τα μέλη της εταιρείας, ώστε ν' ανασυντεθή ή εταιρεία και να οργανωθή επί νέων βάσεων, ώστε να γνη σωματείο πνευματικό αξιο του προορισμού του.



HENRY BORDEAUX

ΕΝΑΣ ΔΙΚΟΜΑΝΗΣ

Μόλις είχα πάρει την άδειά μου και ο κ. Ραμώ με πήρε για γραμματέα του.

— Καθίστε κοντά στο παράθυρο, είπε. Όταν δεν έχετε δουλειά, θα κυττάτε το δρόμο.

Και πρόσθεσε: — Σε καλή ώρα έρχόσαστε. Περιμένω έναν σπουδαίο πελάτη.

Εμπασαν λοιπόν μέσα έναν ψηλόν, αδύνατον, κοκκαλιάρη χωρικό, που μπήκε σά στο σπίτι του κι άρχισε να λέει δυνατά μπροστά στον καινούργιο προϊστάμενό μου:

— Καλημέρα δικηγόρε.
— Καλημέρα Αυτοκράτορα.

Ο Αυτοκράτορας είχε άδρα χαρκτηριστικά, γαμπή μύτη, απλό και περιφρονητικό στόμα, στριμμένα μουστάκια και το κεφάλι ψηλότερο απ' τα μαλλιά, όπως λένε στον τόπο μας για τους φαλακρούς. Έβγαλε απ' την τσέπη του ένα τσιγαλάκι.

— Πρώτα-πρώτα να κάτι για να τροφοδοτηθώ ή δίκη μου.

— Πάλι κυνηγούσες χωρίς άδεια;
— Τι άλλο;
— Έπρεπε να τον φάς.

— Δεν είν' αυτό κυνίγι για μάς. Κι ύστερα, δέ με βλέπετε να πληρώνω αρκετά συχνά.

Ο Γκιωτιέ, ο επιλεγόμενος Αυτοκράτορας, ήταν ένα απ' τα στηρίγματα του δικαστηρίου. Λαθροκυνηγός, είχε να κάμει με τους δασοφύλακες κανυγτζής, είχε να κάμει με τους γεϊτόνους άνθρωπος που δανειζότανε διαρκώς, είχε να κάμει με τους τραπεζίτες, με τους τοκογλύφους, με τους τοκιστές. Τό δικαστήριο τον τραβούσε. Είχε φάει έτσι όλη του την περιουσία. Αλλά όταν έγινε αφερέγγυος, έμαθε τους νόμους κι ήταν δύσκολο να τ'α βγάλει άλλος πέρα

μαζί του. Κατά τα άλλα ήταν ένας καλός οικογενειάρχης. Μόνο που έπληττε όταν δεν είχε δίκη: αλλά δεν του τύχαινε ποτέ να πλῆττει.

Έξω φορές ο κ. Ραμώ τον έσωσε απ' την καταστροφή. Αλλά οι αντίπαλοί του εξακολουθούσαν: γρήγορα ή αργά θα τον ένικουσαν.

Γι' άλλη μια φορά ο κ. Ραμώ εξέθεσε την κατάσταση: Ήταν σοβαρή.

— Α! αν καταφέρετε, είπε στο τέλος, να βγάλετε απ' τη μέση το Λουκά, τον κυριώτερο απ' τους πιστωτές σας, αναλαμβάνω να βρω καιρό για τους άλλους. Υπάρχουν λάθη στον τρόπο που κάνουν τη δίκη. Μά εσο γι' αυτόν, δέ γίνεται τίποτα. Να δούμε: δεν μπορείτε να τον πληρώσετε;

— Ω! έκαμε ο χωριάτης, τραβάω τόσα και τόσα για να δανειστώ λίγα χρήματα, ή ζωή δέ θα υποφερόταν αν έπρεπε να τ'α δίνω πίσω!

Υστερα από πολλές αναβολές, ή κατάσχεσις αποφασίστηκε.

Θυμάμαι όταν μπήκε σάν άνεμοστρόβιλος ένα χειμωνιάτικο βράδυ. Δεν έβγαλε την ρεπούμπλικά του με τα πλατεϊά μπόρ, που κάτω τους γυαλίζανε τα γατίσια του μάτια όσο κι αν την κατέδαζε βαθειά.

— Είν αλήθεια λοιπόν; είπε.

— Τι θέλετε; Δοκιμάσαμε να κάμουμε τ' αδύνατα δυνατά, απάντησε ο δικηγόρος, ανήσυχος λίγο για το σκοτεινό αυτό ύφος.

— Α! έσείς το ξέρω. Μά οι άλλοι. Δεν τους προσκαλώ να ρθούνε στο σπίτι μου. Είμαι κει και θα μείνω. Θα τ'α δούμε.

Μπροστά στην απόφαση αυτή, ο κ. Ραμώ, που είχε ενδιαφέρον για τον πελάτη του, έπειτα από τόσες φορές που τον είχε σώσει, σηκώθηκε. Έβγαλε τ'α δυό του χέρια στους ώμους του Αυτοκράτορα και τον εκύτταξε στα μάτια:

— Α! όχι κουταμάρες, πολεμήσαμε ως το τέλος, νικηθήκαμε, πρέπει να υποταχθούμε. Νάμστε λογικοί: αλλιώς πάει πλημμέλημα.

— Ού! πλημμέλημα! απάντησε ο Αυτοκράτορας, σηκώνοντας περήφανα τους ώμους του.

Ρώτησε ακόμα, για ν'αν εν τάξει με τη συνείδησή του:

— Δεν μπορεί να κάμουμε καμμιά έφεση, καμμιά ακύρωση;

Έφερε τους νομικούς όρους και τους χρησιμοποιούσε, όχι χωρίς έμφαση. Υστερα από ένα άρνητικό νεύμα του δικηγόρου πήγε στην πόρτα απειλώντας:

— Τότε, αλλοίμονο στον κλητήρα που θα μου επιδώσει την απόφαση. Τη δικαιοσύνη τώρα την κανονίζω εγώ.

Κι' αλήθεια, την κανόνισε χωρίς πολλά λόγια. Ο κλητήρας που χτύπησε στην πόρτα του διώχτηκε με τις γραθιές, τούσκισαν τ'α χαρτί του και τ'α σπάσανε την πέννα του.

Ο κλητήρας ξαναγύρισε με τη χωροφυλακή. Είχε κινητοποιήσει ολόκληρο λόχο που διευθύνε από μακρυά, γιατί δεν ήθελε να ξαναεκτεθώ ή ίδιος. Τρείς χωροφυλάκοι, δυό αγροφυλάκοι, ο βοηθός του, ο γυιός του κι ο γαμπρός του τον συνοδεύανε. Μά ο Αυτοκράτορας άξιζε ολόκληρο στρατό: ώρμησε μέσα σ' αυτόν τον κόσμο, έκαμε κομμάτια τ'α γαμπρό και τ'α βοηθό, έδωσε ξύλο στους χωροφυλάκους και χείρισε με τ'α τρόπο του τ'α αγροφυλάκα.

Ήταν ύπεροχος στην άνεμοζάλη: μά δεν τον καταλάθανε. Τ'α κλείσανε θριαμβευτικά στη φυλακή.

Την άλλη μέρα, γράμμα στον κ. Ραμώ.

— Α! τή φορά αυτή, μούπε ο προϊστάμενός μου, ή δουλειά χάθηκε σ' αλήθεια. Αντίστασις κατά της εξουσίας εν τή εκτελέσει των καθηκόντων της, βιαιοπραγία, αυτοδικία άρθρο 224 και 230 του Ποινικού Κώδικος: φυλάκισις ενός μηνός μέχρι τριών ετών. Ο νόμος είναι ρητός: φθάνει να μη μάς επιβάλλουνε τ'α ανώτατον!

Η υπεράσπιση ήταν δύσκολη. Ο κ. Ραμώ, που δεν αποθαρρύνεται ποτέ του, ήρε τρόπο να τ'α καταφέρη τους δικαστές, κάνοντάς τους να γελάσουνε.

— Αρχισε μ' αυτό τ'ο γνωστό ανέκδοτο:

— Ο δικηγόρος στρατηγός Ντυπέν, όταν τ'α ανετέθη να βγάλη έναν έναρκτηριο λόγο επί τή ευκαιρία τής επαγγελίσεως των εργασιών τ'α έφετελου, απείρθησε τ'α καθήκοντα που παροσιάζονται στη ζωή τ'α δικαστού

του εισαγγελέως, τ'α δικηγόρου, τ'α ενόρκου. Όταν έφτασε στο σεβαστόν σώμα των κλητήρων, έστράφη πρὸς αὐτοὺς καὶ ἠρκέσθη νὰ τοὺς δώσῃ τὴν ἐξῆς συμβουλὴν: «Ὅσο γιὰ σὰς, κύριοι κλητῆρες, τί νὰ σὰς πῶ; Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, γιὰτὶ δὲν σὰς ἀγαπᾶν».

Λησμόνησαν νὰ υπερασπίσουν τὸ θυμά, κι' ὁ Αυτοκράτορας γλύτωσε μὲ δεκαπέντε μέρες φυλάκιση ἡ πρώτη του ἐπίσκεψη, όταν βγήκε ἦταν στὸν υπερασπιστῇ του.

— Μοὺ τὰ πήραν ὅλα, εἶπε φουρκισμένος: δὲ θὰ ξανακάνω δίκη.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ συγχάζῃ στὰ δικαστήρια. Τὸ Σάββατο, μέρα ἀγορᾶς στὴ Νεβίλλ, εἶναι καὶ μέρα συνεδριάσεως τοῦ πλημμελειοδικείου. Κατέβαινε ἀπ' τὴς ψηλὰς πεδιάδες, ὅπου δούλευε μεροκάματο, κι' ἔτρεχε στὸ δικαστήριο. Ἐκεῖ μονάχα ζοῦσε.

Ο κ. Ραμώ τὸν βόηθησε νὰ βρῇ δουλειὰ στὰ παιδιὰ του καὶ τὸν πήρε γιὰ περιβολάρη.

— Ναί, παραδέχτηκε ὁ Αυτοκράτορας συγκαταβατικά. Μά θέλω τὸ Σάββατό μου.

— Θὰ πηγαίνετε στὸ Δικαστήριο, εἶπε ὁ δικηγόρος.

— Καταλαβαίνετε: δὲν ἔχω πιά κανένα ρόλο καὶ μέσα, πρέπει νὰ κυττάω τοὺς ἄλλους νὰ παίζουε.

— Δεν παίζουνε τόσο καλὰ σάν ἐσὰς. Ἀπὸ τότε τὸν εἴχαμε ταχτικόν: κάθε Σάββατο, ὁ Αυτοκράτορας ἦτανε μπροστά στὴς δίκες. Στὴν ἴδια πάντα θέση, καθισμένος πίσω ἀπ' τοὺς δικηγόρους, όταν ἡ ὑπόθεση παρატράβαγε, ὀρθώνοντας τὸν γυαλιστερό του κεφάλι: πάνω ἀπ' τὸν κόσμο ὅταν ἀναδε, κουνούσε τὸ κεφάλι του, ἐπικροτοῦσε, κατέκρινε, παρακολουθοῦσε μ' ἐνδιαφέρον τὴς ματινοῦδρες ὅλου τοῦ δικαστικοῦ προσωπικοῦ, λησιμονώντας τὴν τύχη ποὺ τοῦχαν ἐπιβάλει μπροστὰ στὸ μικρὸ θέαμα ποὺ τοῦ παρεχότανε χάρισμα κάθε βδομάδα.

Γέρασε κι' ἀρρώστησε. Ο κ. Ραμώ τοῦ πρότεινε νὰ τὸν δῇ ὁ γιαντρός του. — Όχι, εὐχαρίστησε, στὸν τόπο μας, πεθαίνουμε μόνοι μας.

Ο κ. Ραμώ τὸν εἶδε τὴ μέρα ποὺ πέθανε. Ο Αυτοκράτορας εἶχε ἀκόμα τὴς αἰσθήσεις του, καὶ μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ ἀρχίζε νὰ δυσκολεύεται στὴν προφορά, ψιθύρισε.

— Τώρα μὲ εἶδε ὁ παπᾶς. Μοῦπε πῶς θὰ παρυσιαστῶ σὲ λίγο μπροστὰ στὸ δικαστήριο τοῦ Θεοῦ.



IBAN ΜΠΟΥΝΙΝ

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

Τὸ σπῆτι τοῦ Σίμου Νοβίκωφ, ποὺ ζοῦσε μαζὺ μὲ τὸν ἀδελφὸ του τὸ Νίκο στὸ Πέραμα τῆς Βρώμης, ἔπιασε φωτιά, τοῦ Ἀϊ-Πέτρου. Οἱ ἀδελφοὶ συμφωνήσανε νὰ μοιράσουν ὅ,τι εἶχαν, κι' ὁ Σίμος ἄριστο τὸ Πέραμα κι' ἐβᾶλε ἀνθρώπους νὰ χτίσουνε μιὰ ἱσμπά στὸ μεγάλο δρόμο.

Κατὰ τ' Ἀϊ-Λιὸς οἱ μαραγκοὶ ζητήσαν ἄδεια. Ὁ Σίμος μιὰ νύχτα θὰ κοιμῶταν ἔξω.

Ήταν μιὰ σελήνηφωτιστὴ νύχτα. Ἐχοντας τὸ νοῦ του στὸ σπῆτι ποδχιτῆς, ὁ Σίμων ἔφτασε χωρὶς νὰ τὸ καλοκαταλάβῃ στὴν ἱσμπά του. Χτισμένη ἐκεῖ ποὺ τέλειωναν τὰ στέγρια, σ' ἓνα χέρσο χωράφι, ἔδειχνε τὴς μαῦρες τρύπες τῶν ἀφτιαστων ἀκόμα παραθυρῶν τῆς τὰ φρεσκοπλανισμένα παλούκια τῆς ποὺ λάμπανε θαμπὰ στὸ φῶς τῆς σελήνης, καὶ τὰ ροκανίδια στὸ κατῶφλι. Τὸ χρυσὸ αὐτὸ μισοφῆγαρο τοῦ Ἰουλίου ἔμενε χαμηλὸ καὶ θολό. Τὸ ἀδύνατό του φῶς σκόρπαγε. Τὰ ὄριμα στέγρια φαίνονταν μὲς στὸ σκοτάδι σάν ἄμμος. Ἀλλὰ, κατὰ τὸ βορρᾷ ἦταν βαθὺ σκοτάδι. Ἐνα σύννεφο ἀνέβαινε ἀπὸ καὶ. Τὸ ἔλαφρὸ ἀεράκι ποὺ φυσοῦσε ἀπὸ παντοῦ δρόμους καὶ τὸς καὶ σήκωνε κύματα τῆς αἰκαλῆ καὶ τῆ βρώμης, ποὺ ἀφῆναν ἓνα ἀνήσυχο κρότο. Κατὰ τὸ βορρᾷ τὸ σύννεφο φαίνονταν ἀκίνητο, μὰ κάθε τόσο τὸ ἔσκιζε μιὰ ἀπειλητικὴ καὶ λαίμαργη χρυσὴ λάμψη.

Ὁ Σίμος, σκύδοντας κατὰ τὴ συνήθειά του, μπήκε στὴν ἱσμπά. Ήταν σκοτάδι κι' ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν ἀποπνικτικὴ. Ἡ κίτρινη λάμψη τῆς Σελήνης, ποὺμπαινε ἀπ' τὸ ἀνοιγμα τῶν παραθυρῶν δὲν ἐμετράζε τὸ σκοτάδι, μὰ τὸ μεγάλωνε. Ὁ Σίμος ἔριψε τὴ γούνα του σ' ἓνα σωρὸ προιονίδια, στὴ μέση τῆς ἱσμπας, σὲ μιὰ θέση ποδπεφτε φῶς ἀπ' τὸ παράθυρο, καὶ ἔξαπλώθηκε. Βόκαινε τὴ σδυμένη πῆχη του, ὕστερα τὴν ἔχωσε στὴν τσέπη του, συλλογίστηκε κατὶ μέσα του κι' ἀποκοιμήθηκε.

Μά σὲ λίγο ὁ ἀνεμος φύσηξε ἀπ' τὰ παράθυρα κι' ἀπ' τὴν πόρτα. Ὁ κεραυνὸς βρόντηξε ὑπόκωφα μακρυά. Ὁ Σίμος ἄνοιξε τὰ μάτια. Ὁ ἀνεμος γίνονταν ἀκόμα ψυχρότερος, φύσαγε τώρα τὰ στέγρια ποὺ θροῖζανε πυρετωδία, ἀδιάκοπα, καὶ τὸ φῶς τῆς Σελήνης ἔγινε ἀκόμα θαμπότερο. Ὁ Σίμος βγήκε ἀπ' τὴν ἱσμπά, ἔτριψε τὴ γωνιά, προχώρησε τὴν ἱσμπά, κατὰ τὴ βρώμη ποδτρεμε, ἔστη, ἔσρη, ὠχρή σὰ σάββατο, καὶ κυττάε τὸ σύννεφο. Μαῦρο, κατὰμαυρο σκέπαζε τὸ πρόσωπο, ἀνέμιζε, ρας φύσαγε κατὰτὰ στὸ πρόσωπο, ἀνέμιζε, ἀνακάτωσε τὰ μαλλιά καὶ τὸν ἐμπόδιζε νὰ βλέπῃ. Θάμπωνε, τυφλωνόσουν ἀπὸ τὴς ἀστραπὲς ποὺ ὀλοκαὶ ποὺ βροντερές, καὶ ποὺ καυτερές ἀνάβαν. Ὁ Σίμος σταυροκοπήθηκε καὶ γονάτισε: ἀπὸ μακρυά, μέσα σὲ μιὰ θάλασσα βρώμης, ἐξαπλώοντας πᾶντο στὸν

τοῖχο ποὺ σκημάτιζε τὸ σύννεφο, προχωροῦσαν κατὰ τὸ Σίμο κατὶ ἄνθρωποι, μὲ ἄσπρες ζῶνες, μὲ καινούργιες γούνες, ποὺ κουβαλοῦσαν μὲ δυσκολία ἓνα εἰκόνημα, μὲ ἀρχαῖο σχέδιο, δυὸ μέτρα ψηλὸ. Οἱ ἄνθρωποι ἦτανε σάν ὀμίχλη, σὰ φαντάσματα, μὰ τὸ εἰκόνημα φαίνονταν καθαρά: ἓνα πρόσωπο αὐστηρό, τρομερό, κόκκινο, πᾶντο σ' ἓνα μαῦρο τραπέζι, καπνισμένο ἀπ' τὴς λαμπάδες, λεκιασμένο ἀπ' τὰ κεριά, καθρωμένο μ' ἓνα παλὸν κάδρο ἀπὸ γαλᾶζο ἀσπῆμι.

Ὁ ἀνεμος γύρισε στὰ μαλλιά τοῦ Σίμου στὸ μέτωπό του, φυσώντας εὐχάριστα καὶ δροσερά: κι' ὁ Σίμος μὲ φόβο καὶ χαρὰ, γονάτισε μπροστὰ στὴν εἰκόνα. Ὅταν σήκωσε τὸ κεφάλι εἶδε πῶς οἱ ἄνθρωποι εἶχανε σταματήσει, βασιτώντας ἀδέξια τὸ εἰκόνημα, ἐνῶ στὸ σύννεφο ζωγραφίζονταν κι' ὕψωνόταν ἓνα τεράστιο πρόσωπο: ἦταν ὁ ἴδιος ὁ παντοδύναμος Ἀϊ-Λιὸς, καθισμένος σάν τὸ Θεὸ τὸν Σάββατο πᾶντο σὲ γαλανὲς σφαῖρες, πᾶντο σὲ σύννεφα πᾶρα κάτου, κι' ἀπάνου καίγανε σὲ σκοῦρο φόντο δυὸ φωτοστέφανοι, ἓνας πράσινος κι' ἓνας πορτοκαλλῆς. Καὶ κεραυνολοῶντας μὲ τὰ γαλανὰ του μάτια, μπλέκοντας τὴ φωνὴ του μὲ τὸ μακρινὸ μούγκρισμα τοῦ κεραυνοῦ, ὁ Ἀϊ-Λιὸς εἶπε στὸ Σίμο.

— Στάσου ὀρθός, Σίμο Νοβίκωφ! Ἀκοῦστε! ἀκοῦστε! πρίγκηψ τοῦ Χριστιανισμοῦ! νά, θὰ δικάσω αὐτὸν τὸν Χριστιανέ, ποὺ ἀγγαρεύεται στὴν περιοχὴ Ἐλετς, στὸ δῆμο Πρεντέσας, στὸ χωριὸ Πέραμα τῆς Βρώμης, τὸ Σίμο Νοβίκωφ.

Καὶ τὸ χωράφι ολόκληρο, ποὺ τὸ ἄσπρο σάν ἄμμος χῶμα του ἀπλωνότανε τριγύρω, ὅλα τὰ στέγρια του, μὲ τὴς αἰρές, σκύφανε κατὰ μπρός, ὠρμήσανε, χαρπετώντας τὸν Ἀϊ-Λιὸ καὶ στὸν κρότο ποὺ κάνανε ὁ Ἀϊ-Λιὸς εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια:

— Εἶμαι ὠρμημένος μὲ σένα, Σίμο Νοβίκωφ, θέλω νὰ σὲ τιμωρήσω.

— Γιατὶ αὐτὸ πατερούλη; ρώτησε ὁ Σίμος.

— Δὲ στέκει σὲ σένα, Σίμο Νοβίκωφ, νὰ μὲ ρωτᾶς, ἐμένα, τὸν Ἀϊ-Λιὸ. Πρέπει νὰ μ' ἀπαντήσης.

— Καλὰ, ὅπως θές, εἶπ' ὁ Σίμος.

— Τὴν προπερασμένη χρονιά σκότωσα μὲ μιὰ ἀστραπὴ τὸν Παντελέι, τὸ μεγαλύτερό σου γιοῦ ἐσῶ, γιὰτὶ τὸν ἔχωσε στὸ χῶμα ὡς τὴ μέση, κι' ἤθελες μὲ μάγια νὰ τὸν ξαναφέρῃς στὴ ζωή;

— Συχώρεσέ με, πατερούλη, εἶπ' ὁ Σίμος κάνοντας μιὰ μετάνοια. Εἶχα σάν ἓνα προαίσημα, κατὶ μούλεγε νὰ κάμω ἐτοί.

— Καλὰ, καὶ τώρα κοντὰ ἐγὼ δὲν ἔβαλα φωτιά στὸ σπῆτι σου; τότε γιὰτὶ βιάστηκες νὰ χτίσης καινούργιο σπῆτι, νὰ μοιράσης τὸ βιός σου μὲ τὸν ἀδερφό σου;

— Συχώρεσέ με, πατερούλη, εἶπ' ὁ Σίμος, κάνοντας μιὰ μετάνοια. Ὁ ἀδερφός

μου δεν έχει πολλή τύχη. Νομίζω πως από αυτόν έρχεται η χροσουζιά.

— Κλείσε' τὰ μάτια σου. Θά σκεφτώ, θά ρωτήσω και κάναν άλλον: πώς νά σέ τιμωρήσω;

— Ο Σίμος έκλεισε τὰ μάτια κι' έσκυψε τὸ κεφάλι. 'Ο άγέρας φύσαγε' ο Σίμος κύτταξε, μέσ στο θόρυβο νά καταλάβη τί ψιθύριζε ο 'Αϊ-Λιάς με τούς χωριάτες. Μά ο κεραυνός άκούστηκε βαριά εκεί κοντά και τὰ λόγια τού χαθήκανε.

— 'Όχι, δεν ξέρουμε τί νά βρούμε, είπ' ο 'Αϊ-Λιάς δυνατά. Πέ μας έσύ τί νά κάμουμε.

— Ν' άνοιξω τὰ μάτια μου; ρώτησε ο Σίμος.

— Δεν άξίζει τόν κόπο. Έκείνος πού δε βλέπει σκέπτεται καλύτερα.

— Έχεις γούστο, πατερούλη, έκαμε ο Σίμος, σοβαρός όμως. Κι' ύστερα γιατί νά σπασοκεφαλιάς! Θά σου άνάψω κερί τών τριών ρουβλιών.

— Δεν έχεις λεφτά. Τά ξόδεψες στο σπίτι.

— Τότε θα πάω χατζηλίκι στο Κίεβο, ή

και στο Μπιέλγοροντ, είπ' ο Σίμος άναποφάιστος.

— Θά χάσης τόν καιρό σου άδικα και θά χαλάσης τὰ παπούτσια σου. Σε ποιόν θ' άφίσης τὸ σπίτι σου;

— Ο Σίμος συλλογίστηκε.

— Καλά, τή μικρή μου, τήν 'Αμφίσα, σκότωσ' την. Είναι μόλις τριών χρόνων. 'Η μικρή, νά λέμε τήν άλήθεια, μάς άγαπάει, θά στενοχωρηθούμε, μά πώς νά τὰ κανονίσουμε άλλωδς; πρέπει ν' άφίσουμε κάτι γιά νά σώσουμε τὰ ρέστα.

— Άκούστε θρθόδοξοι, είπε δυνατά ο 'Αϊ-Λιάς. Τὸ δέχουμαι!

Και τέτοια φωτιά έστειλε στο σύννεφα, πού τὰ μάτια τού Σίμου άνάψανε κι' ένας βρόντος δυνατός έσκισε τούς ούρανοὺς κι' όλη ή γή έτρεμε από κάτω.

— Άγιος, άγιος, άγιος, Κύριος, Σαβώθ! ψιθύρισε ο Σίμος. 'Α! νά πάρ' ο διάτanos.

Άμα συνήλθε κι' άνοιξε τὰ μάτια του, ο Σίμος δεν είδε παρά ένα σύννεφο σκόνη, τὰ στάχια νά κουνιώνται και τόν έαυτό του μό-

νάχα άνάμεσα στα στάχια. 'Η σκόνη, ένα σύννεφο πού στριφογύριζε, έτρεχε στο δρόμο, κι' ή σελήνη είχε θαμπώσει δλότελα.

Ο Σίμος σηκώθηκε όρθός. Αημονώντας τή γούνα του, τὰ τσεκούρια και τίς πλάνιες, έφυγε βιαστικά, κατά τὸ σπίτι του, κατά τὸ χωριό. Φτάνοντας κοντά στη μισοκαύμενη παληά του ίσμπα άκουσε από μέσα γυναίκες νά κλαίνε. Στο κατώφλι βρισκόταν ο Νίκος ντυμένος μετ' ή γούνα του, ξεσκούφωτος, άδύνατος και ζαρωμένος δυσανάλογα με τὰ χρόνια του, με μάτι άπλανές, σαστισμένο.

— Έγινε κακό στο σπίτι σου. είπε, κι' ή φωνή του έδειχνε πως δεν είχε ακόμα καλο-εμπήσει.

Ο Σίμος ώρμησε στην ίσμπα. Οι γυναίκες φωνάζανε και τρέχανε μέσ στα σκοτάδια γυρεύοντας τὰ σπέρτα. Ο Σίμος πήρε πίσω άπ' τὸ εικόνισμα ένα κουτί κι' άναψε τὸ καν-τλήι: ή κούνια ή κρεμασμένη κοντά στο τζάκι κουνιόταν δεξιά κι' άριστερά, και μέσα βρισκότανε μελανιαμένο, νεκρό, τὸ κοριτσάκι στο κεφαλάκι του καιγόταν τὸ πολύχρωμο σκουφάκι του.

Από τότε ο Σίμος έζησε εύτυχισμένος.

ΕΞΟΡΙΣΤΗ

της Μ. DELLY

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

Ο

πάτερ Joaldy έπολλαπλασίαζε τίς εϋχές του και τὸ βλέμμα του έλαμπε κάθε φορά πού μπαίνοντας τήν Κυριακή στο παρεκκλήσι γιά νά λειτουργήσ' έβλεπε κατελιημένο τὸ πριγκι-πικό στασίδι, πού έμενε γιά τόν καιρό άδειανό... Κι' ο πύργος δλόκληρος έβγαине μ' ένα είδος εϋθυμίας άπ' τήν πλάνη στην όποία τόν είχε βυθίσει ή μισανθρωπία τού κυρίου του.

Τὸ καλοκαίρι οι συγκεντρώσεις άρχισαν νά παίρνουν μεγαλύτερες διαστάσεις. Ο πριγκιψ Milcza θέλησε νάχη γιά τότε στο Voraczyn μερικους ξένους, μεταξϋ τών όποιων και τόν εξαδέλφου του Ματθία Gisz. Ο νεαρός πριγκιψ φαινόταν πολύ περιποιητικός στη Μυρτώ πρὸς μεγάλη λύπη της Ειρήνης πού τήν απέλειξαν ακόμα περισσότερο οι κακεντρεχείς παρατηρήσεις τών φιλενάδων της.

— Είναι γελοίο νά φέρεται σάν καμιά από μās αυτή ή νέα πού τροφορίζεται γιά μιά ζωή πολύ κατώτερη, μαμά, είπε μιά μέρα, βλέποντας τή Μυρτώ ώραίότερη από κάθε άλλη φορά, με μιά άσπρη φορεσιά πολύ άπλή, πού της είχε χαρίσει ή κόμισσα Γκιζέλα.

Εκείνη κύτταξε τήν κόρη της έκπληκτη. — Σάν καμιά από σās;... Ξέρεις ότι ή ίδια με παρακάλεσε νά μην της δώσω τίποτε φανταχτερό, και δεν είναι λάθος της αν ή όμορφιά της στολίζει και τή μετριώτερη φορεσιά... Πιστεύω, Ειρήνη, πως θά κάμω λαμπρό γάμο.

Τά χείλη της Ειρήνης σφιχτήκαν νευρικά. — Είναι ικανή γιά τέτοια! είπε μες άπ' τὰ χείλη της. Ο Ματθίας ή... ο Agrad ίσως!

— Ναί, ο Agrad... μουρμούρισε ή κόμισσα. Θά εύτοχούσε μαζί της...

Η Ειρήνη άναπήδησε. — Πώς, θά τὸ δεχόητε έσεις τέτοιο πράμα; Αυτή τήν άπάνταρη, αυτή τήν κόρη ενός παληοκαλιτέχνη...

— Άστειεύσαι, Ειρήνη, είπε στενοχωρημένη ή κόμισσα. Αυτή ή κοπέλλα είναι άπ' τήν οικογένεια τών Gisz, ο πατέρας της καταγόταν από γενειά ευγενών, κάπως ξεπεσμένη μονάχα. Δέ θά κατηγορούσα καθόλου τόν Agrad αν μου τήν έπαιρνε γιά νύφη.

— Όλοι τή θαυμάζουν! είπε με λύσσα ή Ειρήνη. Α! ήξερε τί έκανε αυτή με τὰ εύλαβικά και μετρίόφρονα φερσίματά της, με τήν άφοσίωσή της, με τή στοργή!

— Ειρήνη, δεν πρέπει νά μιλάς έτσι! φώναξε ή κόμισσα μ' έναν τόνο σοβαρό, πολύ σπάνιο γι' αυτή. Η Μυρτώ έπροστά-τεψε τή ζωή της αδελφής σου με κίνδυνο

της δικής της, είναι πολύ άφοσιωμένη και στοργική γιά μās...

Κρότος βημάτων άπέξω τή σταμάτησε. Ο πριγκιψ Milcza μπήκε με τόν εξαδέλφου του και ρώτησε, ενώ συγχρόνως εκάθισε κοντά στη μητέρα του:

— Δεν κατέβηκε ακόμα ή Μυρτώ;

— Ναί, είναι μέσα στο σαλόνι της μουσικής με τήν Τέρκα... Νά τες...

— Καλώς τες! είπε χαρούμενα ο κόμης Gisz κάνοντας μερικά βήματα γιά νά υποδεχτ' τις δεσποινίδες. Ο πριγκιψ Milcza θά σās άνακονιώση δυό ένδιαφέρουσες ειδήσεις...

— Ω! ένδιαφέρουσες! είπε ο πριγκιψ με μιά έλαφρή κίνηση τών ώμων.

— Δές τον τόν περήφανο! Τί συμβαίνει λοιπόν, άγαπητέ μου;

— Τίποτε, αλλά... Δέ θέλω όμως νά αφήσω άνικανοποίητη τήν περιέργεια πού διεγείρατε, Ματθία. Νά τὰ νέα!... Πρώτα, πως ο άρχιδούξ Φραγκίσκος-Κάρολος πού με τιμούσε άνέκαθεν με τή φιλία του και πού τόν ξαναβόηκα τόν περασμένο χειμώνα στο Παρίσι, έπιστρέφοντας στον πύργο του Sehancz σέ καναδυό βδομάδες, θάρρη νά μās έπισκεφθ' ή καμιά μέρα...

— Άλήθεια, ή Ύψηλότης του θά μās τιμήσ'! φώναξε ή κόμισσα Γιζέλα γοητευμένη.

— Δεύτερη είδηση, συνέχισε ο πριγκιψ με τήν ίδια άταραξία. Ο κόμης ντε Λόργκ κι' ή κόρη του θά νάιν έδω τήν ερχόμενη βδομάδα.

— Α! Άλήθεια! είπε ή Ειρήνη μ' έναν τόνο ζωηρής ικανοποίησης. Όλα αυτά θά δώσουν κίνηση στο Voraczyn, θά άναγκασθ' ή νά κάμει γιορτές, Agrad...

— Κρατήστε τή χαρά σας, Ειρήνη, τή δέκομε ο πριγκιψ με ύφος χλευαστικό. Θά δώσω μιά μεγάλη δέξιαση πρὸς τιμήν της Αυτού Ύψηλότητος, έπειδή έχω ύποχρέωση, μά αυτό θά νάιν όλο, βάλτε το καλά στο κεφάλι σας. Ο κ. ντε Λόργκ θά βρ' ή αρκετά πράγματα νά διασκεδάση τήν πολΰψηση ψυχ'ή του στη βιβλιοθήκη τού Voraczyn, ή δέ κυρία ντε Σολιέ θά περιο-ριστ' ή άπλές μικροσυγκεντρώσεις και σ' ή περιπάτους. Δεν έχω σκοπό ν' αλλάξω τίς συνήθειές μας γι' αυτούς.

— Τή θλίβετε τήν καμένη τήν Ειρήνη, Agrad! είπε ο κόμης Ματθίας κι' ένα χαμόγελο πονηρό. Είναι βέβαιο πως οι γιορτές φαίνονται πολύ ένδεδειγμένες γι' αυτό τὸ περιβάλλον... Τι λέτε σεις, εξαδέλφη μου;

Και τραβώντας ένα καθισμα κάθισε κοντά στη Μυρτώ.

Τά φρόδια τού πριγκιψ Milcza συνεσπώθησαν έλαφρά και πρὶν ή νέα προλάβει ν' άπαντήσ' είπε με μιά έπιβλητική ξηρότητα:

— Η Μυρτώ δεν είναι κοσμική εύτο-

χώς, δεν άγαπā παρὰ τήν ήσυχία... Άλ- λωστε τὸ πένθος της δεν τελείωσε ακόμα και δεν θά μπορούσε νά συμμετάσχει σ' αυτές τίς μεγάλες συναναστροφές πού φαίνεται πως επιθυμείτε όσο κι' ή Ειρήνη, Ματθία.

— Ω! όχι και τόσο πολύ! είπε ο νεαρός άξιωματικός χωρίς νά διακρίνη τήν ειρωνία πού περιείχε ο τόπος τού εξαδέλφου του. Βρίσκομαι πολύ καλά έτσι, άφου σās άρέσει έσας. Τὸ Voraczyn είναι γιά μένα και με γιορτές και χωρίς γιορτές μιά Έδεμ.

Τά χείλη τού πριγκιψ Agrad τρεμούλιασαν λιγάκι και γύρισε γιά νά άπειν-θύν' άνυπόμονα μιά παρατήρηση στο Ρενά πού έμπαινε εκείνη τή στιγμή. Και μόλις έφτασαν κι' οι άλλοι ξένοι τού Voraczyn, τὸ θέμα της συνομιλίας άλλαξε.

Ζήτησαν από τή Μυρτώ νά παίξ' ήγη μουσική. Ο πριγκιψ Milcza σηκώθηκε άμέσως, λέγοντας πως θά συνόδευε τήν εξαδέλφη του. Πήγανε στο σαλόνι της μουσικής κι' ή Μυρτώ άνοιξε ένα μικρό παληό έρμάρι γιά νά διαλέξ' κανένα κομμάτι...

— Τι νά παίξουμε, Agrad;

— Ό,τι θέλετε, Μυρτώ. Έχουμε ξέρετε, τίς ίδιες προτιμήσεις...

Σταμάτησε και τὰ χαρακτηριστικά του πήραν μιά έκφραση όδυνης. Ένα μουσικό κομμάτι γλιότορσε καταγής κι' ήταν εκείνο πού προτιμούσε ο μικρός Karoly, εκείνο πού ζητούσε πάντα πρὶν άπ' όλα. — Άγαπημένο μου μικρέ... καλέ μου μικρούλη! μουρμούρισε.

Τὸ γλυκό βλέμμα της Μυρτώς έχάιδεψε τήν άλλοιωμένη φυσιογνωμία του, τὸ μικρὸ χέρι της κόρης έπιασε τὸ δικό του... Μά εκείνος τήν άπομάκρυνε μ' έναν τόνο ύπόκοφο κι' όργισμένο:

— Μὲ λυπάστε... ναί, μονάχα αυτό είναι, συμπάθεια...

Αυτή τόν εκύτταξε χωρίς νά καταλαβαίνει, κατάπληκτη, λίγο χλωμή...

Της έπηρε έξαφνα τὰ χέρια ψιθυρίζοντας:

— Συγχωρήστε με, Μυρτώ, ύποφέρω!... Είμαι άχάριστος, γιατί όπως και νά ναι ύπηρετατε γιά με ένα πως ευγενετικό...

Σταμάτησε, γιατί έμπαιναν ή Τέρκα κι' ο κόμης Gisz. Η Μυρτώ πήρε στην τύχη ένα κομμάτι και διευθύνθηκε στο πιάνο, με συγκίνηση κι' άγωνία στην ψυχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 15^{ον}

Η κυρία ντε Σολιέ κι' ο πατέρας της έφιλοξενούντο από όχτώ μέρες στο πριγκιψ Milcza. Είχαν μείνει έκθαμβοι κι' οι δυό από όσα θαυμαστά είδαν στο Voraczyn. Εκείνος με δυσκολία ξεκολλούσε από τή βιβλιοθήκη κι' από τή στοά πού περιέλαμβανε άνεκτίμητες συλλογές. Εκείνη περνούσε από τή μιά στην άλλη στις αίθουσες τών δέξιασεων οίκοτεροντας μαζί με τήν Ειρήνη και μερικές άλλες κοσμικές τόν πριγκιψ Milcza, ο όποιος δεν έδεχόταν νά δώση μιά από τίς λαμπρές εκείνες γιορτές πού είχαν συγκεντρώσει όλη τήν όύγγοική και άστροιακή άριστοκρατία στον καιρό της πριγκιπισσας Άλεξάνδρας.

(Ακολουθεί)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΑΡΓΑΛΕΙΟΣ

Στο παραθύρι της μπροστά, μιά ροδομάγουλη κοπέλλα,
Τόν άργαλειό της έχει στήσει κι' όλο ύφαίνει!
Και τραγουδάει όλημερίς με τού χτενιού τὸ πήγαινε-έλα,
Κι' ούτε στιγμή δε σταματάει. δεν ξαποσταίνει.

Τριζοβολάει ο άργαλειός κι' είν άστραπέδοι σαΐτιές της
Τριζοχτυπάει γοργοκίνητο τὸ χτένι
Καρδιοχτυπάει κι' ή κοπελλιό, κι' είναι φωτιές οι δυό ματιές της
Κι' είναι φτερά τὰ δυό της χέρια σάν ύφαίνει...

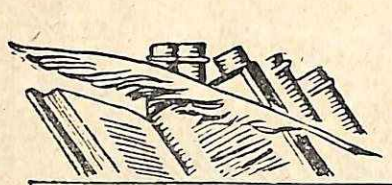
Λογιών-λογιών, μέσ στοϋ πανιού τόν κάμπο ρόδα ή κόρη άπλώνει,
Με τή δροσιά και με τὰ νειάτα της τὰ ράινει...
Μαζί τους πλέχει μυστικά δνειρα, δλόχρυσο στημόνι,
Γλυκοστενάζει, άναφτερώνει κι' όλο ύφαίνει...

Γοργοτυλίγει τὸ πανί και τὸ βαρὺ τὸ άντι γυρνάει
(Μά είναι κακιά στον Κόσμο ή Μοίρα πού μοιραίνει!)
Γοργοτυλίγει άχ ναί! κι' ο χρόνος τὸ δικό του και περνάει,
Και τὰ τριαντάφυλλα στη διάδα του μαράνει!.

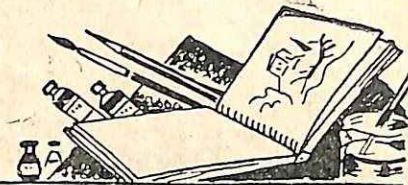
Τρίζουν βογγάνε τού άργαλειού τ' άρματα τώρα άποσταμένα
Τριζοστενάζει, πάει, γέρασε τὸ χτένι!...
Άναστενάζει ή κοπελλιό, σδύνουν τὰ μάγουλα σωσμένα...
Και τὸ τραγουδι πιά "π" τὸ στόμα της δε βγαίνει...

Στερνά τὰ ύφάδια άργοπερνάει με χέρια πώχουν άποστάσει...
Και τὸ πανί, πού μοιάζει σάβανο, ύφαίνει!
Και τώρα, τάφος ο άργαλειός, δνειρα, νειάτα έχει σκεπάσει
Και στη γωνιά ξαρματωμένος πιά σωπαίνει!.

ΠΙΠΙΤΣΑ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ



Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ



ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

[Κρίνουμε κάθε έργο που μας στέλνεται σε δύο αντίτυπα].

Κωστή Παλαμά: 'Ο κύκλος των τετραστίων, 1929.— Έχουν γραφτεί τόσα πολλά για τον Παλαμά από τον καιρό των αρχικών του παρουσιασμάτων ίσως τα στερνά φανερώματα της πολύτροπης τέχνης του, που δε βλέπει κανείς για ποιά λόγο να προσθέσει στις τόσες γνώμες και μιάν ακόμα παραπάνω. Έπειτα το έργο του ανθρώπου απλώνεται σε τέτοια προπάντων έκταση, που δεν επιτρέπεται κρίσεις επιπόλαιες και χαρακτηρισμούς της στιγμής, αστηρικτους στη βάση τους κι' αδικούς στην υπερβολή τους. Για την οριστική τοποθέτηση του ταχύνει ήταν άκαιο ακόμα κάθε προγνωστικό, αφού λείπουν οι αναγκαίες προϋποθέσεις οι χρονικές, που περιγράφουν πολλές φορές τη γνώμη του κοινού και του κριτικού τ' ακριβοξυγισμα. Θα χρειάζονταν βέβαια για τον ίδιο τον ποιητή περισσότερο, μια αμερόληπτη μελέτη, χωρίς τον διεισδυτικό ενθουσιασμό των θαυμαστών, μήτε τον απόλυτο δογματισμό των άρνητων, μα αυτό δε μπορεί να γίνει σήμερα που ο φανατισμός αποκοιμάται στο ασυμβίβαστο του κάθε μέσης λύση. Με το του όμως δεν επακολουθεί πως και κάθε βιβλίο του που βγαίνει στη δημοσιότητα δεν επιδέχεται κρίσεις και πως οι αναγνώστες πρέπει να μένουν με την εντύπωση των δημοσιογραφικών σημειωμάτων, που δίνουν σχεδόν πάντα τη χειρότερη κατεύθυνση. Λοιπόν ο «Κύκλος των τετραστίων» αν δεν είχε την υπογραφή του Παλαμά κι' αν αυτός δεν επαρουσιάζονταν, από καλή ή κακή έκτιμηση ως ή αντιπροσωπευτικότερη πνευματική φυσιογνωμία της εποχής του, ίσως να περνούσε δλόστελα απαρατήρητος μέσα στο ελάχιστο φιλοπονητικό πνεύμα των συγχρόνων μας. Το βιβλίο του δε περιλαμβάνει κανένα από τα στοιχεία εκείνα που θα του δικαιολογούσαν το γνήσιο του εξαιρετικού και θα του εξασφάλιζαν μιά θέση βιώσιμη. Ακόμα περισσότερο, ή νέα συλλογή, εκτός του ότι δεν έχει βέβαια το ελαφρύ της αίσιοδοξης πρωτοπειρίας, που υποσέγεται πιο πολύ παρά πραγματοποιεί, δεν εξισώνεται μήτε προς άλλες παλαιότερες του ίδιου, αν θέλουμε να συγκριθώ με τα πλούσια αποδοτικά χαρίσματα εκείνων. Είναι μιά σειρά τετραστίων, ανεξαρτήτων άναμεταξύ τους, σαν αποσπάσματα μεγάλων ποιημάτων που δεν επρόκειτο να αποκτήσουν πληρότητα. Τα περισσότερα τους φαίνονται παρρημένα στο χαρτί με την αφροντισία του βιβλικού και χωρίς το ξανακίτταγμα, από ελ-

λειψη αναλόγων διαθέσεων ίσως, αν όχι από εμπιστοσύνη σε μιά πολύχρονη στιχουργική άσκηση. Το βέβαιον είναι πως δεν ικανοποιούν ούτε απ' την γενική πλευρά ούτε απ' την άποψη της εξωτερικής συναρμογής, που πολλές φορές προστατεύει επιδέξια το περιεχόμενο. Η κυριώτερη αιτία της άποτυχίας οφείλεται στο ότι ο ποιητής, αυτός συγκεκριμένα του βιβλίου, δεν εμπνέεται από τον κύκλο των ζωντανών συναισθημάτων που διατηρούν πάντα τη θερμή τους επίδραση, αλλά παίρνει τα θέματά του από τον ψυχρό κόσμο των διανοημάτων που και στο άμεσο αντί-

ΕΝΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

Το περιοδικό μας βρίσκεται σήμερα στην ευχάριστη θέση να αναγγείλει στο αναγνωστικό του κοινό ένα καινούργιο μυθιστόρημα του Γιάννη Ψυχάρη, το «Εγκλημα της Λαζαρίνας», έργο μ' ελληνική υπόθεση κι' απ' τα καλύτερα του πεθαμένου Δασκάλου. Το μυθιστόρημα αυτό, το οποίο θα αρχίσει να δημοσιεύεται σε μετάφραση απ' το γαλλικό απ' το Χριστουγεννιάτικο φύλλο μας και θα κρητική αρκετές συνέχειες, δεν έχει τεθεί ακόμα σε κυκλοφορία από τον εκδόστη για λόγους επαγγελματικής φύσεως και δεν είναι γνωστό παρά μόνο σε καμιά πενηνταριά πρόσωπα, στα οποία το διέθεσε φιλικό ο ίδιος ο συγγραφέας, ενώ ακόμα ζούσε. Θεωρούμε περιττό να τονίσουμε το γεγονός και αφήνουμε ελεύθερους τους αναγνώστες μας να κρίνουν για τη σκοπιμότητα της δημοσίευσής ε- νός έργου, που είμαστε βέβαιοι ότι θα σημειώσει εξαιρετική επιτυχία. Εκτός τούτου εδεωρήσαμε χρέος μας να μην αφήσουμε στην αφάνεια ένα βιβλίο γραμμένο σε ξένη γλώσσα, αλλά να το μεταφέρουμε στην ελληνική, για να το απολαύσουν όλοι οι φίλοι και οι θαυμαστές του αλησμόνητου Ψυχάρη, γιατί βγήκε απ' το χέρι του και φέρνει την προσωπική του σφραγίδα. Νομίζουμε ότι η μετάφραση του «Εγκλήματος της Λαζαρίνας» αποτελεί ίσως το καλύτερο μνημόσυνο που μπορούσε να γίνει στο συγγραφέα του και θα γίνει δεκτή με ανάλογη ευχαρίστηση από τους φίλους των γραμμάτων μας.

κρημά τους σπάνια προκαλούν τη συγκίνηση. Έδω θέλει να μας παρουσιάσει πρόσωπα νεκρά της ζωής και της ιστορίας, εκεί προσπαθεί να μας έμφυσηση αφηρημένες έννοιες που δε χρειάζεται να ντυθούν το σχήμα το ποιητικό, πιο πέρα αγωνίζονται να αγκαλιάσουν με την έρωτοπάθεια του πανθέστη τις καινούργιες ιδέες που ξεπροβάλλουν κάθε τόσο κι' από παντού, κι' όλη αυτή η άκαταστα-

σία της πολυμερείας εκδηλώνεται σε κινήματα άσυγκράτητα, άποτομα, βίαια, που δεν υποτάσσονται στην καλλιτεχνική επιταγή. Ο στίχος σε πολλά μέρη γίνεται δύστροπος και δυσκίνητος, τα νοήματα παίρνουν μιά στριφνότητα βασανιστική, το σύνολο γέρνει κάτω απ' το καταθλιπτικό βάρος του ακατέργα- στον ύλικού. Η διατύπωση ξεφεύγει κάπου τόσο πολύ απ' τη φυσική της πορεία, που για να καταλάβει κανείς ώριμένα σημεία υποχρεώνεται να σταματήσει σε συντακτικές παρατηρήσεις, οι οποίες του αφαιρούν πολύ απ' τη διάθεση για να προσέξω έπειτα στην καθαρά αισθητική σημασία των ποιημάτων. Τα ελαττώματα αυτά αποτελούν αναπόσπαστα βέβαια γνωρίσματα της παλαμικής ιδιοσυγκρασίας, δεν παύουν όμως να ζημιώνουν κάθε γράφημό του με ασάφειες και υπερβατικές εκφραστικές. Τέτοια αναπόφευκτα λάθη υπάρχουν πολλά σ' αυτό το βιβλίο, περισσότερα παρά σ' άλλα, κι' εμποδίζουν στην ελεύθερη κατανόηση, αν δεν απομακρύνουν με το πρώτο τους περισσότερο απαιτητικούς και λιγότερο υπομονητικούς. Άλλα έχει όπου θέλει να φανεί πιο απειθαρχητός ο ποιητής είναι το μέτρο, στο οποίο πάλι παρουσιάζει κατώτερα απ' την πρόθεσή του αποτελέσματα. Αντιλαμβάνεται πως ο καθιερωμένος δεκαπεντασύλλαβος, που κι' αυτός κι' άλλοι του έχουν δώσει πλαστικότητα και ρυθμό ζηλευτό, δεν είναι κατάλληλος πια για την απόδοση της σύγχρονης νευρικής ανησυχίας που γυρεύει ανάλογη τεχνολογία. Γι' αυτό αποφεύγει να κρατήσει τον ώριμο αριθμό των συλλαβών και προκαλεί επίτηδες τομές αθώαρες στο στίχο, ζητώντας να του μετριάσει με το σπάσιμο την επίσημη του κατενότητα, εκείνο δηλαδή που επεχειρήθηκε και κατορθώθηκε κάπως στις μοναδικές «Βλεψίδες και Σάτυρες». Έδω όμως ή καινοτομία αυτή δε συντελεί παρά στην παρεμνοτομία αυτή δε συντελεί παρά στην διαδρομή, βολή περισσότερων δυσκολιών στο διάδρομο, αφού ο στίχος εξακολουθεί να διατηρεί την προτερηνη του τραχύτητα και να μη γάνη καθόλου από την άκαμψία του. Έπειτα, υπάρχουν πολλές, αλλεπάλληλες κάποτε, συνι- ζήσεις που φαίνονται σαν αποτελέσματα αδυναμίας παρά σαν έθελιμμένες εκζητήσεις. Αυτά είναι τα σπουδαιότερα ελαττώματα του βιβλίου, χαρακτηριστικά κι' ίσως απαραίτητα για τον ταχύνει, αλλά που το καθιστούν απρόσφορο στους πολλούς και το υπο- διβάζουν, νομίζουμε, στην όλη σειρά της έμμετρης παλαμικής παραγωγής. Μέσα σ' αυτά τα τετραστίχα, που έχουν τα περισσότερα αποφθεγματικό τύπο, πολύ λίγα, μόλις καμιά δεκαριά, σημειώνουν ευχάριστες εξαιρέσεις, ή καλύτερα παρουσιάζουν αναλογίες, αντάξιες προς άλλα έργα του Παλαμά, παλαιότερα. Απ' όλα του περισσότερα μας άρεσει στα πρώτα του χρόνια:

Στροφή παμπάλαια, μου έρχεται χωρίς να
[σε γυρεύω]
θαμμένη, μες απ' την καρδιά στα χείλη:
[Σε λατρεύω!
Σαν έρθουν τα μεσάνυχτα, μήν το κοιτάς
[το άστέρι,
το χέρι μου είν' ανήμπορο να πάη να σου
[το φέρω».

Ακόμα ένα άλλο, φυσιολατρικό, δε μας δίνει λιγότερη τέρψη με τη νοσταλγική του λαχτάρα, όλη ελαφρότητα και παιγνίσιομα:
Της χλόης ω τρεμοσάλεμα, τού διάφανου
[στο ρυάκι
ρεοού που πάει περίχαρη τραγουδι σιγαλό,
στο χόμα που χαμοπετάς για το σπειρί
[πουλάκι,
της παπαρούνας πύρωμα, φλοίσβε στον
[πρόο ριαλό...
Άλλα και το παρακάτω ξεχωρίζει για την άδρη του διατύπωση, μοιλονέτι αναφέρεται μαζί με τόσα άλλα στη γνωστή εξακολουθητική έπιμονή του ποιητή να παραλληλίζει τις αντίθεσεις, που τις βλέπει παντού ζευγαρωτές:

Του Βιργιλίου ο δολερός και δώρα φέρο-
[νοντας Δαναός
δεν είμαι άταίριαστος για με και ο έπαι-
[νος και ο υφός.
Του Γκαίτε με ηδως μαντικός και μιά για
[πάντα ο λόγος:
«Μαζί και πιστός και άπιστος. Έτσι τον
[έπλασε κι ο Θεός».

Επιγραμματικώτατοι κι' αδιασάλευτοι είναι και τρεις άλλοι στίχοι, από διαφορετικά ποιήματα παρμέναι:

... Τού κόσμου άφέντρα ή δύναμη, κι' ά
[ξίφος κι' άν κοντίλι
... Τα χρώματα είν' άκόλαστα, παρθένα
[είν' ή γραμμή.
... Σαν το κρασί και ο ποιητής όσο πα-
[λιώνει, δυναμώνει.

Πολύ ανθρώπινα, εφ' αιτίας της κακώς άδυσώπητης Ισα-Ισα ειλικρινείας των, μας φαίνονται τα τετραστίχα 77, 82 και 86 που μας δείχνουν γυμνή μιά πλευρά της ψυχής και μες αποκαλύπτουν τη δύναμη μιας άνωτερης ήθικης.

Η πίστη του ποιητή στο μοιραίο της αιώνας πάλης του κόσμου φανερώνεται και σ' άλλα, αλλά θαυμάσιότερα σ' αυτό:

Πόλεμος ήπρηξε, υπάρχει και θα υπάρχει,
καθώς ήται, είναι, θα είναι κεραυνός.
Όταν ή ώρα του έρθη, πόντος, γη, ούρανος
καρτερούν το πρόσταμά σας, πολέμαρχοι!
Δε μπορούμε όμως να μην παραθέσουμε και το έπόμενο που χρησιμοποιεί σε μιά δικαιο-
λογία εναντίον του, μα και σαν απάντηση σ' όσους ζητούν τα πάντα από έναν άνθρωπο του πνεύματος:

Εργάτη, είδα το δίκιο σου κι' έλεα να
[ξεκινήσω
να σταθώ πλάι σου... Μιά φωνή μου
[έκραζε πάντα: Πίσω!
Νάνηταν το αίμα μέσα μου που ρέει του
[νοικοκύρη
Νάνηταν ή Μούσα οργική που μούδωκε
[φρατίρη;

Οι παραπάνω στίχοι δεν είναι τυχαίοι, χωρίς άμφιβολία, αποτελούν όμως μεμονωμένα παραδείγματα μέσα στη συλλογή που, καθώς παρουσιάζεται, δεν ενδιαφέρει παρά τον ίδιο τον ποιητή και μερικούς άλλους, που είτε προσέχουν κάθε λεπτομέρεια της τέχνης είτε παρακολουθούν όλες τις εκδηλώσεις της βι-
κής του τεχνολογίας. Την έκδοσή του βιβλίου αυτό, που ελάχιστα προσφέρει, επα-
θλίον αυτό, στο έργο του Παλαμά, δεν ναλαμβάνουμε, στο έργο του Παλαμά, δεν
έννοούμε παρά σ' αμύν άνάγκη αποκαταστά-
σεως του συνόλου, τώρα πια που ή ηλικία
δεν του επιτρέπει καινούργιες δημιουργικές
άναζητήσεις. Από το συγγραφέα του «Θά-

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

749

νάτου του παλληκαριού» δεν πρέπει να περι-
μένουμε ακόμα τίποτ' ίσως άλλο εκτός από
τ' αὐτοβιογραφικά του χρονικά και το φημι-
σμένο τραγούδι του Καραϊσκάκη, που θάνα-
πιά αποτελεσιωμένα.

Γ. Κ.

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΕΛΕΓΧΟΣ

Αν και στον γ' τόμο μας της Γ. Γ. Ε. σελ. 82-89 είπαμε όσα έπρεπε για την όνισσα, ωστόσο πάντα κάτι έχει να πει κανείς για τα χοντρά του κ. Χ., που τάχει σπαρμένα όδλα τα βιβλία της Έλληνικής έπιστήμης. Σκαλίζοντας την Έπετηρίδα του Πανεπιστημίου τόν. α' (1904-5) βρίσκω πάλι στη σελ. 132 την περίφημη άφτη ρή-
τρα του Χατζηδάκη πως ή καταλ. -ισσα δε σημαίνει, λέει, θηλ. ζώων' τη διορθώνει ωστόσο το αγαπημένο του το κοπέλλι ο κ. Κουκουλέ, που δεν είναι μήτε φίλος του Πάλλη, μήτε τώρα τελευταία δικός μου. Λέει λοιπόν ο κ. Κουκουλέ στα Οίνοντιακά του σελ. 213 πως βρίσκει την κατάληξη -ισσα να σημαίνει πολλά άλλα και το θη-
λυκό του ζώου και φέρνει έτοιμα έδω τα παραδείγματα: λήρυσσα (στα Βρέστενα της Πελοπόν.), όνισσα, γάλλισσα, λυκίσσα. Ο Πά-
λης στα Κούφια καρύδια του σελ. 380 προ-
σθέτει άφτά τα νόστιμα. «Τι κρύος ύδρος που
πρέπει να περιχυσω τό Χ., όταν διάδωσ τη
σημείωση του Κουκουλέ». Ο κ. Χ. στην Έπετ. Παν. τόν. γ' (1906-7) σελ. 75, λέει, πως Νοσληνικό είναι το οδολιάζει μα
δε μας έξηγ., πως άφτό γίνεται από το Ιτα-
λικό urlare (Γαλλικό hurler), που έχει το
ίδιο νόημα, για τοῦτο και συνεπαρθηκε με
το άρχαιο ώρέται κέτσι έχασε το λ και
το έπανε οδολιάζει το Ήπειρίτικο οδολί-
μαι, που το βρίσκουμε και στον Πικατόρο
372, είναι το ώρέομαι χωρίς συνεπαρμό του
οδολιάζω, για τοῦτο βαστά και την παλιά
μέση φωνή και δεν την κάνει ένεργητική,
πως το οδολιάζει που χωρίς άλλο βέβαια
έγινε ένεργητικό απ' το όριονόημο οδολιάζω
που δεν είναι άλλο καθώς είπαμε από το
Ιταλικό urlare. Στη σελ. 98 ιδ. βιβλ. γρά-
φει «για [με ε] κάμε μου τη χάρη», μα
άφτό το ριά είναι Τούρκικο (ya bana
bacmamışun) και δεν έχει καμιά σκέση με
το άρχαιο εία, που, φαίνεται, το συχίζει ο
κ. Χ., γιατί δε ξέρει καθόλου τα Τούρκικα,
μα δεν καταδέχεται να ρωτήσει κανένα δι-
πλωό του που τ'ά ξέρει.

Ο κ. Χ. θέλει να τ'ά πει όλα απός του.
Αν είχε απόλυτη έξουσία δε θάφινε κανέναν
άλλο να πει τίποτες. Θυμώνει με τα κοπέλ-
λια του, θυμώνει μεμιας τους άλλους, θυμώ-
νει με όλους τους Έλληνες, που γράφουν
γλωσσολογικά και δεν άφίγουν να τ'ά πει
όλα του λόγου του, και μόνο τους ξένους
θυματίζει με το παραπάνω ο άθεόφοβος,
γιατί το ξέρει πως άφτοι θά τον θυνήσουν
με το άζημιότο και Ρωμιοί θά χάφουν τα
ξένα παλινά ανεξέλεγκτα, χωρίς να λάδουν
τόν κόπο να δουν τι γράφει ο ίδιος. (Κοίτα
τί είπαν ο Παλαμάς και Καμπούρογλου)
στην Ακαδημία για τον κ. Χ., που γιόρτασε
τά 80 του χρόνια. Ωστόσο ο κ. Χ., αν και
λέει στην έπετ. Παν. τ. ζ' (1910-11) σ. 47
την έτυμολ. του κορόιδου, δεν αναφέρει τον
εθρέτη της, τον Καμπούρογλου για να τη
θαυμάσει δική του. Έτσι λοιπόν μόλις πει

για τη γλώσσα του Πόντου κανέναν Οικονο-
μίδης ή Παπαδόπουλος ή κανέναν άλλος, δεν
μπορεί, θά πει κιάφτος, μόλις μιλήσει για
τά -άος της Κεφαλονιάς κανέναν Λορεντζά-
τος, θά μιλήσει κελόγου του, μόλις πει τί-
ποτε για τα Κυπριώτικα κανέναν Μεσάρδος,
θα προσέσει κιάφτος τα δικά του στο
«φίλου συναδέλφου» τα λεγόμενα, μόλις γρά-
φει κανάς Φουρίκης «Μεγαρικά μελετήματα»
θα γράφει κι' ο κ. Χ. για τη διάλεχτο
των Μεγάρων, μόλις πει τίποτες για τον Έ-
ρωτόκριτο κανάς Ξανθοδίδης, θά πει κι'
άφτος τη γνώμη του, δε γίνεται άλλιώς,
άδεραφέ μου, άφου είναι μάλλιστα κι' ή άφεν-
τιά του Κόης και Λόγος! (Βλ. Φιλην. Γ.Γ.Ε.
τ. α' σ. 176-178) και που να σ'ας τ'ά λέω;
Έτσι λοιπόν άμα κέγω έβγαλα τη Γραμ-
ματική μου άρχισε να τη φέρνει γύρα, μα
άφου έξηγ' αναφέρει τους δικούς του θάνα-
φέρει έμένα; Έτσι λοιπόν δεν αναφέρει γρά-
φοντας (Έπετ. Παν. τ. ζ' (1910-11), σελ.
45), τα όσα έγραφα πρωύτερα έγώ (Γρ.
Φιλην. §§ 1247 και 1258), πως στα σύνθετα
ρήματα, άμα τό α' συνθετικό είναι ρήμα μα-
κρύ, αποκόβονται δηλ. σιωπούνται από
τοῦτο συλλαβές κέτσι γίνεται πιο κοντό για
έφκολία στην προφορά, λ.χ. άνεβαίνω+κατε-
βαίνω=άνεβοκατεβαίνω κ.τ.λ. Μόνο που βά-
ζει στα γραφτά τα δικά του μπουτσόνα, μα
μπορεί να είναι κιάποκιές όταν γράφει,
όσοι όμως ειλικρινοί διαβάσανε πριν τα δικά
μου, φωνάζαν σάφτα που έγραφε ο κ. Χ.
— Σ'ας έγνωρίσαμε, σ'ας έγνωρίσαμε!

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Γ. Γ. Γράφω κι' άλλος κτλ. μονολογίες, όχι
μόνο γιατί άφτό είναι το έπιστημονικά σωστό,
(Φιλ. ΓΓΕ α', 151 — 160), αλλά προπάν-
των γιατί τα παιδάκια του σχολείου μόνο έτσι
θα το διαδύσανε σωστά, άμα είναι χωριστά
γραμμένα, είτε έχει άπόστροφο: κι' άλλος
κτλ., είτε δεν έχει: κι' άλλος κτλ. τα μικρά
δε θα το διαδύσανε διφτογικά δηλ. μονο-
σύλλαβα όπως ταίριαζει: κι' άλλος, αλλά θα
το διαδύσανε ξεχωριστά δισύλλαβα: κι' άλλος,
πως δα το διαδύσανε μέσ' στα άνα-
γνωστικά τους, μα οι δασκάλοι ή δεν το
προσέχουν ή δεν το λένε.

Μ. Φ.



Θέατρον Κεντρικόν: Συναυλία *Οδυσ-
σέας Λάπα.— Θέατρον *Ολύμπια: Πρώτη Λαϊκή της *Ορχήστρας του *Φ. δείου.— Είναι άδύνατο να περιγραφή ο συνα-
γερμός που παρτηρήθη εις την μοναδικήν
συναυλίαν του κ. Λάπα. Ο διάσημος «Ελ-
λην τενόρος, που τόσο σπάνια άσυχως έμφα-
νίζεται εις τας Αθήνας, μάς έφερε στο νοῦ
θλιβεράς σκέψεις: την άπουσία δηλαδή έθνι-
κού μελοδράματος. Είναι αλήθεια πως ο σεδα-
στός μας φίλος κ. Λαυράγγος έμύθησε σ'
όλη του τη ζωή γι' αυτόν τον σκοπό και να
που τώρα πάλι προσπαθεί να τον δλοκληρή-

ρώτη. Γιατί αν υπήρχε μελοδράμα αντίξιο, ένας Λάμπας και μερικοί άλλοι καλλιτέχναι, που τιμούν το ελληνικόν όνομα στην ξένη, εν θ' αναγκάζονταν να εκπαιρευθούν.

Τώρα δε, και να γράφει κανείς για τη συναυλία του Λάμπου θα είναι κατώτερο της πραγματικότητας. Ο διάσημος τενόρος έτραγουδίες όπως μόνον αυτός γνωρίζει να τραγουδίζει. Η έκφρασις, το αίσθημα, το πάθος, ή βαθειά μουσική αντίληψις, προσόντα άιαμφισθήτητα του κ. Λάμπου, βρήκαν την εύκαιρία να εκδηλωθούν. Κάθε τραγούδι και θρίαμβος, κάθε τραγούδι και αποθέωσις από το κοινόν. Η θερμή, έντονη, ωραία φωνή του Έλληνα τενόρου εκράτησε αιχμάλωτο επί δύο και πλέον ώρας το αφαντάστως πολυπληθές ακροατήριον.

Ο Λάμπας είχε απόλυτη επιτυχία. Μα δεν ήταν στο στοιχείο του. Για ν' απολαύση κανείς τον Λάμπου πρέπει να τον δει να παίζει καμιά από τις αγαπημένες του σπινες. Α-ξέχαστη θα μου μείνει η εντύπωση όταν τον πρωτάκουσα στους «Παλητάτους» και τον «Αντρέα Σενιέ». «Αρα γε, ή ελπίς να δούμε τον Λάμπου στο μελοδράμα θα πραγματοποιηθή;

Οι κ. κ. Βολωνίης, Παπαδημητρίου και Μαρής συνέτειναν στην επιτυχία της συναυλίας, ιδίως ο κ. Μαρής συνώδευσεν τον Έλληνα τενόρο κατά τρόπο αληθινά ανώτερο, μ' εξαιρετική μουσική αντίληψιν.

Η συμφωνική ορχήστρα του Ωδείου Αθηνών έκαμε έναρξιν της μουσικής περιόδου με την πρώτην λαϊκήν συναυλίαν και με σολίσταν και διευθυντήν της ορχήστρας τον κ. Μητρόπουλον. Όπως και πέρσει, ή σύνθεσις της ορχήστρας είναι έκτάκτως καλή, με βιολί κοντσέρτινο τον εξαιρετον καλλιτέχνην κ. Βολωνίην. Αν ένισχυθούν τα πνευστά, ή ορχήστρα θα είναι άρτια.

Το πρόγραμμα πολύ ενδιαφέρον περιελάμβανε δύο πρώτας έκτελέσεις και την «Ηρωϊκήν συμφωνίαν» του Μπετόβεν.

Η είσχωγή του «Φάουστ» του Βάγνερ, συνετέλεσε τον χειμώνα του 1839, εμπνευσμένη από το δράμα του Γκαίτε, χαρακτηήρος λυρικού και ρωμαντικού μαζί, περικλείει μέσα της όλο το πνεύμα του κακού και με την θαυμασία ανάπτυξή της μάς δίνει μίαν έντύπωση έντονη του αιώθηματος του θανάτου.

Το κοντσέρτο 3 του Προκόφιεφ, παρ' όλο τον μοντερνισμό του, ακούεται ευχάριστα. Έχει πλούτον ρυθμό, χρώμα, ζώην και αίσθημα. Ο κ. Μητρόπουλος το έρμήνευσε κατά τρόπον άπαράμυλλον, παίζων συγχρόνως και διευθύνων την ορχήστραν, ή οποία δεν δυτέρησε εις την έκτέλεσιν.

Η περίφημη «Ηρωϊκή συμφωνία» του Μπετόβεν εξετελέσθη και αυτή ικανοποιητικά, μολοντί κατά τρόπον που ψύγει όλίγον από την παράδοσιν.

Γ. Π.

Γ. Γ.—Στό φύλλο 74 από τυπογραφική άβλεψία, ο Γκλόου έγινε Γκλόνη και ο Ντυάρον, Μπαέρν.—Γιά το ρεσιτάλ της κυρίας Madeleine Grey και τας παραστάσεις του ελληνικού Μελοδράματος εις το παρόδες.

Ρεσιτάλ έδωσε και ο καθηγητής του πιάνου κ. Φρόμαν. Δεν ήδυνήθημεν να παρευρεθώμεν. Αλλ' έπιληροφορήθημεν ότι ο εξαιρετός καλλιτέχνης είχε πολλήν επιτυχίαν.

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Yvonne Laeuffer : «Οί στιγμιαίοι» Έκδοτικός Όίκος «L'Eglantine» Βρυξέλλαι, 1929.

Περισσότερο ο πόνο, παρά ή χαρά, δίνει στη ζωή την αληθινή έκφρασή της. Και ή κοινωνία, όπως είναι σήμερα άδιάφορη, άναρχική, χωρίς κανένα ιδνικό για μία καλυτερή αύριον, έγωιστρια και σφιγτοδεμένη στο άρμα του εύκολου πλουτισμού, ληρονοεί την παλιν αλήθεια. «Όχι μονάχα δεν έχει καρπό να σκεπθίη τον πόνο του άλλου, μα και ένοχλείται ίσως όταν μερικοί άποφασίζουν ήρωϊκά να της υπενθυμίσουν ότι το πλαίσιο όπου αυτή γλεντά με μακαριότητα ασύγνωστη, είναι κατωμένο από την ανθρώπινη δυστυχία, που όλοένα μάς σφίγγει σά δραχνάς. Οί καλλιτέχναι, οί διανοούμενοι που σέβονται τον έαυτό τους και τον πλησίον τους, σκύβουν συχνά μ' αγάπη πάνω στον ανθρώπινο πόνο. Και κάποτε, με το συναίσθημα ότι κύνουν το καθήκον τους και μόνον αυτό, άναστηκύνουν μία πτυχή του πέπλου που κρύβει όλες τις άθλιότητες της ζωής...

Τίποτε περισσότερο δεν έκαμε και ή κ. Yvonne Laeuffer, που με το πρώτο της βιβλίο «Οί στιγμιαίοι» μάς αποκαλύπτει τον κόσμο των φυματικών, των υπάρεσων αυτών που με τα ώχρα τους πρόσωπα προκαλούν τον οίκτο, τη θλίψη των ανθρώπων.

Με τέχνη αληθινά θαυμαστή, με λιτότητα έκφράσεως, με κάποια ίσως ζωηρότητα ύπουσε με μερικά μέρη, με συγκίνηση συκρατημένη, μα πόσο βαθειά και πραγματική, ή κ. Laeuffer περιγράφει τη ζωή του καταδικασμένου αυτού κόσμου. Το βιβλίο της δεν είναι ρομάντο, ούτε ρεπορτάζ. Έντυπώσεις, σκίτσα της στιγμής, από τη μαύρη ζωή ενός σανατορίου φυματικών. Ο έξω κόσμος έχει τη ψυχή του ήρεμη, γιατί φαντάζεται πως τα πλάσματα αυτά, τα κατατρεγμένα από τη Μοίρα, περνούν ίσως μέρες ευχάριστες, γεμάτες περιποίηση, που θα τους ξαναδώσουν πάλι σάν κινούργιο φύσημα ζωής. Άλλοίμονο! μία κόλασις φριχτή, δαντική, είναι το σανατόριο αυτό. Σίπια τροφή, λιγοςτή. Άκαθαρία πρωτοφανής. Άδιαφορία προσωπικού και ιατρών. Πάνω κάτω ό, τι συμβαίνει και στα δικιά μας σανατόρια. Καμιά στοργή αληθινή, καμιά φροντίδα. Και το Κράτος; Έχει ήσυχη τη συνείδησή του με το να δίνει μία γλίσχρα έπιχορήγηση. Και τα φιλανθρωπικά σωματεία; Κι' αυτά έχουν ήσυχη τη συνείδησή τους με το να τυπώνουν τους λόγους που έκφωνούν στα συνέδρια υπέρ της «εισθενοδ» υγιεινής. Και αυτοί οι κύριοι θαυμάζονται από τον άγράμματο λαό, παρασημοφορούνται από την Κυβέρνηση της χώρας τους και από ξένας κυβερνήσεις διά τα άλτρουϊστικά, υπέροχα! αισθήματά τους, και διά τις άπειρες θυσίες τους!

Θέσ μου! τί ειρωνεία! Όλος αυτός ο έπίσημος κόσμος, ο έγωιστής, ο απάνθρωπος, που σκέπτεται μονάχα για το σαρκίο του, δεν στάθηκε ποτέ, έστω και για πέντε λεπτά, πάνω από φυματικού κρεβάτι. Δεν ένοιωσε ποτέ του όλη τη φριχτή άγωνία των πλασμάτων αυτών που αισθάνονται ότι σιγά-σιγά χάνουν τον ήλιο, τη χαρά, την αγάπη, τη στοργή των δικών τους. Δεν είδε ποτέ του τα κοικαλιάρικα σώματα που αναθεύονται με τρόπο στο στρώμα του θανάτου, δεν άντίκρυσε ποτέ τα γυαλένια μάτια, άπ' όπου σβύνει ή ζωή, δεν έπιασε ποτέ τα άχαμνά χέρια, τα υγρά από τον αιώνα ιδρώτα,

τά θερμά από το σαρκάι που τα καίει. Όχι, όλες αυτές τις άθλιότητες, όλες αυτές τις συμφορές, ο έπίσημος κόσμος δεν τις αισθάνθηκε ποτέ του και ούτε ίσως θα τις αισθανθίη γιατί δεν έχει τον καιρό ν' ασχοληθίη με τη φριχτή της ζωής, εκτός πιά... Τότε μονάχα θ' άντίκρυζε όλη την τραγωδία, γιατί θα ήταν ο ίδιος το θύμα, μα ή ώρα θαχε σημάινει και μία λέξη θ' άνέβαινε στη χείλη: «άργά». Τόν κόσμο αυτό των στιγμιαίων, των καταραμένων, των κατατρεγμένων από τη Μοίρα, μάς τον παρουσιάζει ή κ. Yvonne Laeuffer. Με ειλικρίνεια, με τόλμη, με καρδιά. Πρέπει το βιβλίο αυτό να διαδοθίη. Βέβαια δε μπορεί να κινήση το ενδιαφέρον στην σημερινή μεταπολεμική «μοντέρνα» κοινωνία, όπως τα χθλια πορνογραφήματα της περιφέρειου κ. Μα-ρξ Σουαζύ! Γιατί δεν περιέχει γαργαλιστικές σκηνές. Το βιβλίο αυτό σε κάνει να σκεπθίης όχι μονάχα τα άτυχα αυτά πλάσματα, μα τον ίδιο τον έαυτό σου: σου υπενθυμίζει ότι δεν είσαι παρά ένα τίποτε και πως άργά ή γρήγορα θα φθαρής μέσα στο χώμα. Και νοιώθεις μετά την άνάγνωση του βιβλίου αυτού ότι γίνεσαι ίσως καλύτερος, ότι ή αγάπη του πλησίον σου που ήταν ναρκωμένη μέσα σου, ξυπνά, κεντρίζεται, μεγαλώνει. Και μία στοργή άκατάλυτη για ό, τι πάσχει και πονεί γεννάται μέσα σου.

Α! κυρία Laeuffer! Δεν έγραψατε μονάχα ένα αληθινό, ανθρώπινο βιβλίο. Έκάματε μία καλή πράξη. Και δικαιοματικά ή δάφνη σας άνήκει.

Γ. Α. Π.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Μαρίκα Δελάνη. Η κριτική μας είναι ειλικρινής. Δεν ξέρουμε τί σας έλεγε άλλοτε ο κ. Ποταμιάνος εκείνο που μπορούμε να σας πούμε είναι να του στείλετε αυτά που μάς στείλατε εις και αν τα κρίνη δημοσιεύσιμα ής μάς τα στείλει δικαιολογώντας μας το γιατί. Πιστεύουμε όμως ότι και κείνος θα σας πη ό, τι σας είπαμε και μετς. Τα «Ελληνικά Γράμματα» δεν κολακεύουν, αλλά λένε την αλήθεια και μόνον αυτήν κι' αν αυτό πρόκειται να τα κάνη δυσάρεστα σε πολλούς.—Κ. Ανδρέου. Τα «Ακλήματα του πετεινού» δεν μάς ένουσίασαν. Άφ' ότου αυτό το θέμα που έτελεώσε. Γράψτε κάτι άλλο. Άσχοληθήτε σε άλλο θέμα κι' ύστερα πιάνετε αυτό. Μας φαίνεται πως ήταν άτυχη ή όλη σύλληψή του.—Ηλπαν. «Τ' όρφανό» σας μάς έκίνησε αληθινή συμπάθεια. Θα μπορούσε νάτασε ως κομμάτι πού σφιγτοδεμένο είναι σημάδια που δείχνουν πως αν ο άνθρωπος αυτός δεν λοξοδρομήση, αλλά έπιμένει να τελειοποιηθίη στο δρόμο που βρίσκεται, θα δώση πράγματα όχι άπλως δημοσιεύσιμα, αλλά πολύ καλά.—Ε. Χατζηγαν. Έναυθά. Ό «Πόνος της καρδιάς» είναι δι' ανηλικούς. Όχι, δεν άντίκρυσε ποτέ τα γυαλένια μάτια, άπ' όπου σβύνει ή ζωή, δεν έπιασε ποτέ τα άχαμνά χέρια, τα υγρά από τον αιώνα ιδρώτα,

άστικο.—Βάσον Σαμπάν (Κωνσταντινούπολιν). Άφηγεσθε ήρεμα ένα περιστατικό δίχως να το ύψώνετε, δίχως να του δίνετε γενικό ενδιαφέρον. Και ένας άστυνομικός που θα ήταν υποχρεωμένος να δώση πληροφορίες για τον Βά-Χά-Νού, έτσι θα τώγραφε αν ήξερε στοιχειωδώς να γράφει. Τέλος, του κομματιού αυτού του λείπουν πολλά για να είναι διήγημα.—Θάνον Κωστόπουλον. Αυτό που μάς στείλατε δεν είναι παραξενογράφημα, όπως το ονομάζετε σεις. Είναι ένα κομμάτι που δείχνει στοχασμό και άξίζει περισσότερο ως μέσο που μάς κάνει να επικοινωνήσωμε με τον συγγραφέα του, παρά ως κομμάτι καθ' έαυτό. Είθετε νέος και πολλά πράματα δεν έχουν ώριμάσει μέσα σας. Άν όμως το κομμάτι αυτό δεν πρέπει να δημοσιευθίη, μάς επιβάλλεται να σας πούμε πως μάς διαθέσατε πολύ καλά απέναντί σας ως άνθρωπου που θέλει να ζήση πνευματικά και να προσφέρη κάτι στην πνευματική μας ζωή.—Νίκον. Μπούραν. Ό «Κούκος κ.λ.π.» δεν προσέεται τίποτε στη δουλειά σας. Δεν μάς άρεσε.—Κ. Α. Παπαδάκη. Και το καινούργιο τραγούδι σας θα δημοσιευθίη και ή μετάφραση. Λίγη ύπομονή.—Α. Κονταγύρη. Και τα δύο που μάς στείλατε προχειρογραμμένα και ρηχά πράματα.

Μαρία Ζάμπα. Από τα τραγούδια που μάς στείλατε τα τετράστιχα μάς άρεσαν και θα δημοσιευθούν. Το «στην Άρτέμιδα» αν και δεν είναι κακό, είναι πολύ κοινοτυπικό.—Ε. Κ. Γαλάνη. Οι σκέψεις που κάνετε στο ήμερο-λόγιό σας είναι πρόχειρες και τους λείπει το βάθος εκείνου που μόνο ή πείρα της ζωής μάς χαρίζει. Πιά να μιλήσουμε για τη μοίρα και τη ζωή χρειάζομαστε πολλά και το ότι δεν μάς βοήθησε στα σχέδιά μας και βρίκαμε δυσκολίες κι' άδικίες ακόμα αυτά είναι αληθινά δώρα του Θεού, που θα έρχονται να δοκιμάσουν την άντοχή μας. Καμιά άπογοή-τευση και καμιά δυστυχία δεν επιτρέπεται να μάς λυγίσουν.—Τάκην Δρακουτοάκη. Ό «Καφφοδέκαρος» δεν λέει τίποτε. Δεν θα δημοσιευθίη.—Β. Τατόπουλον. Έλάβαμε το έπεξηγηματικό σας σημείωμα. Όστόσο το «Μυστικό του Λοχία» δεν έχει αυτό καθ' έαυτό ενδιαφέρον έπως και το «Η τελευταία θέληση».—Γ. Γουλόπουλον. Δεν μπορεί να πη κανείς πως δεν άφηγεσθε. Έπίσης ή γλώσσα δεν είναι κακή και με τον καιρό θα πλουτισθίη ακόμη περισσότερο. Έκείνο που σας λείπει είναι ή συνθετική δύναμη. Δεν καταφέρνετε να σκισάρετε καν σωστά τους ανθρώπους σας. Άγαπήστε τους και δήτε τους καλά.—Θεόδωρον Άντωνν. Οι στίχοι σας δεν έχουν ενδιαφέρον. Δεν θα έχετε να ώφεληθίητε από τη δημοσίευσή τους.—Δ. Στάην. Το έλεγείον του Γκραίη καλό αλλά άτελεστέο. Ό Θεός έάρει πότε θα δημοσιευθίη.

Γερ. Αμπάτην. Οι στίχοι καλοί, αλλά το νόημα φτωχό. Όχι λόγια και ουσία τίποτα. Οι νέοι πρέπει να φυλάγονται από το βερμαπατισμό, είναι κακή πληγή.—Γ. Καζαντζίδην. Κάτι λένε αυτοί οι στίχοι, όχι τόσο που να τους κάνει δημοσιεύσιμους.—Γ. Λιάσαν. Η «Στάμω» δεν είναι αξιόλογο πράγμα. Και ως σύνθεση ύστερεί και ως έξη-ρολογία και το ενδιαφέρον φτωχό. Δοκιμάστε κάτι άλλο με περισσότερη προσοχή.—Κρίσποδη. Λυπούμαστε που και για την «άπαντοχή» ή γνώμη μας δεν είναι καλύτερη.—Ν. Πειραιά το «Σκλάβος σου» είναι φιλο-λογία και μόνο. Το «Ευάγγελος παιδί» είναι κατό άλλα το τελευταίο τετράστιχο τά καλά.—Μéprise. Δυστυχώς ή «Ανάμνησή» σας

“ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ,”

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΕΚΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΚΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΠΟΛΥΧΡΩΜΙΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΓΕΡ 29 ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΑΧΑΡΩΝ 244

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ

ΟΣΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΛΑΜΒΑ-
ΝΟΥΝ ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ
ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ, ΝΑ
ΜΑΣ ΑΠΑΝΤΟΥΝ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ

Η Ουλίτις
θεραπεύεται με το
ΣΑΝΟΖΥΛ

ΔΕΜΕΝΟΙ ΟΙ ΤΟΜΟΙ
Α. Β. Γ. Δ. ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΔΡΑΧ. 100 ΕΚΑΣΤΟΣ
ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΜΑΓΕΡ 29

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

παρ' όλο το δημοτικό της τόνο παραμένει πολύ intime, και δεν μπορεί να ενδιαφέρει γενικώτερα.—Γιάννην Μπεράτην. Έδιαβάσαμε με προσοχή τα τραγούδια σας και με λύπη μας δεν βρήκαμε κανένα δημοσιεύσιμο. Στο καθένα υπάρχει κι' ένα ψεγάδι που το χαλά την όλη μορφή. Έλάβαμε όγκώδη φάκελλον στον όποιον δ άποστολεύς είχε βάλει γραμματόσημο μικρότερο από το κανονικό. Δεν τον παραλάβαμε συνεπώς δεν γνωρίζουμε τίνας είναι.

ΕΝΑ ΚΟΔΑΚ
ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΕΠΟΧΕΣ



ΑΠΟΚΤΗΣΑΤΕ ΤΗ ΣΥΝΗΘΕΙΑ
ΝΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΖΕΤΕ
τα επεισόδια της ζωής σας